

UČEŠĆE GRAĐANA I SARADNJA IZMEĐU CIVILNOG SEKTORA I LOKALNIH SAMOUPRAVA U CRNOJ GORI I ALBANIJI

UČEŠĆE GRAĐANA I SARADNJA IZMEĐU CIVILNOG SEKTORA I LOKALNIH SAMOUPRAVA U CRNOJ GORI I ALBANIJI

Ovaj priručnik je pripremljen uz podršku Evropske unije. Sadržaj ovog priručnika je isključiva odgovornost Centra za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO) i Centra za promjene i rješavanje konflikata (PARTNERS-Albanija) i ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije.

IZDAVAČ:

Centar za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO)
Ul.Dalmatinska 78
20000 Podgorica
Tel/fax: 020/219 120, 219 121, 219 122, 219 123
E-mail: crnvo@crnvo.me
www.crnvo.me

NAZIV PUBLIKACIJE

**Učešće građana i saradnja između civilnog sektora i lokalnih samouprava
u Crnoj Gori i Albaniji**

ZA IZDAVAČA:

Ana Novaković

PRIPREMILI

Lidija Knežević, Stefa Adžić, Blerina Guga, Arjola Agolli

PRIPREMA I ŠTAMPA:

Studio Mouse, Podgorica

TIRAŽ:

500 primjeraka

Podgorica, jun 2013.

SADRŽAJ

Predgovor	5
1. UVODNE NAPOMENE	7
1.1. Značaj građanskog učešća u donošenju i primjeni lokalnih politika i saradnje između civilnog sektora i lokalnih samouprava	7
2. MEHANIZMI ZA UČEŠĆE GRAĐANA U PROCESU DONOŠENJA ODLUKA NA LOKALNOM NIVOU U CRNOJ GORI I ALBANIJU	9
2.1. Normativni okvir za građansko učešće u donošenju odluka na lokalnom nivou u Crnoj Gori.....	9
2.1.1. Oblici neposrednog učešća građana u radu lokalnih samouprava	13
2.1.2. Inicijativa	13
2.1.3. Građanska inicijativa	14
2.1.4. Zbor građana	14
2.1.5. Referendum	15
2.1.6. Drugi oblici učešća građana u radu lokalnih samouprava	16
2.1.7. Standardi postupanja lokalne samouprave prema građanima.....	16
2.1.8. Oblici saradnje i strukture za saradnju između lokalnih samouprava i nevladinih organizacija u Crnoj Gori	17
2.2. Normativni okvir za građansko učešće u donošenju odluka na lokalnom nivou u Albaniji	18
2.2.1. Ustav Republike Albanije	19
2.2.2. Zakoni i propisi kojima je regulisano pravo na organizovanje građana	20
2.2.3. Zakonski okvir o slobodi izražavanja	21
2.2.4. Zakonski okvir prava na informisanje	21
2.2.5. Zakoni koji utiču na pregovaranje	23
3. PRIMJERI DOBRE PRAKSE SARADNJE IZMEĐU CIVILNOG DRUŠTVA I LOKALNIH SAMOUPRAVA U CRNOJ GORI I ALBANIJU	24
3.1. Primjeri dobre prakse saradnje između lokalnih samouprava i nevladinih organizacija u Crnoj Gori	24
3.2. Primjeri dobre prakse saradnje između građana i lokalnih samouprava u Albaniji	32
4. PREPORUKE ZA UNAPRIJEĐENJE SARADNJE IZMEĐU CIVILNOG DRUŠTVA I LOKALNIH SAMOUPRAVA U CRNOJ GORI I ALBANIJU	42
5. IZVORI I LITERATURA.....	44

PREDGOVOR

Publikacija “Učešće građana i saradnja između civilnog sektora i lokalnih samouprava u Crnoj Gori i Albaniji” je nastala kao rezultat projekta „Civilno društvo i lokalna samouprava u jačanju društvene kohezije u Albaniji i Crnoj Gori” koji je Centar za razvoj nevladinih organizacija (CR-NVO) u partnerstvu sa Centrom za promjene i rješavanje konflikata iz Albanije (PARTNERS) započeo u maju 2012. godine. Jednogodišnji projekat prekogranične saradnje Crne Gore i Albanije finansiran je od strane Evropske unije, iz druge komponente Instrumenta za pretpristupnu podršku 2007 – 2013. Glavni cilj projekta je bio viši stupanj integracije, razvoja i saradnje civilnog društva u oblasti jačanja društvene kohezije u Albaniji i Crnoj Gori. Pored toga, projekat je težio povećanju nivoa razmjene ideja i znanja, kao i saradnje između organizacija civilnog društva, društvenih grupa i lokalne samouprave iz obje zemlje.

U skladu sa ciljevima projekta, realizovane su aktivnosti za predstavnike nevladinih organizacija, aktivne pojedince i predstavnike lokalne samouprave iz četiri crnogorska (Bar, Danilovgrad, Plav i Berane) i četiri albanska grada (Kopliku, Bushati, Vau Dejes i Dajci). Učešćem u projektnim aktivnostima, predstavnici lokalnih samouprava i nevladinih organizacija iz ove dvije zemlje imali su priliku da ojačaju svoje kapacitete u oblastima javnog zastupanja, mobilizacije zajednice, socijalne inkluzije. Osim toga, učesnicima projekta je pružena mogućnost da prošire svoja znanja o mehanizmima i modelima učešća u procesu donošenja odluka na lokalnom nivou, kao i o načinima putem kojih mogu vršiti monitoring primjene usvojenih odluka i generalno lokalnih javnih politika. Takođe, jedan od glavnih rezultata ovog projekta su i razvijeni dobri modeli saradnje i komunikacije između nevladinih organizacija, neformalnih oblika udruženja građana i lokalnih samouprava u Crnoj Gori i Albaniji.

Ova publikacija predstavlja nadogradnju na znanje koje su predstavnici lokalne samouprave, nevladinih organizacija i pojedinci aktivni u svojim zajednicama dobili učešćem u ovom projektu, ali i dodatno sredstvo informisanja za one koji nijesu bili direktno uključeni u samu realizaciju projekta. Namijenjena je predstavnicima civilnog društva, lokalne samouprave ali i svim građanima koji ne žele da budu samo pasivni posmatraci, već aktivno participiraju u radu lokalne samouprave, a imajući u vidu edukativni karakter publikacije nadamo se da će biti od koristi i drugim zainteresovanim licima. Publikacija “Učešće građana i saradnja između civilnog sektora i lokalnih samouprava u Crnoj Gori i Albaniji” se sastoji iz tri dijela i to:

- Mehanizmi participacije građana u procesu donošenja odluka;
- Primjeri dobre prakse saradnje između civilnog društva i lokalne samouprave i
- Preporuke za unapređenje saradnje između civilnog društva i lokalne samouprave.

Poseban značaj ove publikacije je u tome što su sve tri tematske cjeline obrađene na nivou dvije države – Crne Gore i Albanije, tako da će čitaoci imati priliku da naprave poređenje u odnosu na oblasti pokrivene sadržajem u dvije države. Svrha publikacije je i da doprinese većoj informisanosti građana o ovim pitanjima, što će direktno uticati na povećano učešće građana u ostvarivanju lokalne samouprave. Informisani, aktivni i odgovorni građani čine temelj svakog demokratskog društva, stoga

je neophodno da budu upoznati sa svojim pravima u procesu donošenja odluka ali i sa obavezama koje lokalna samouprava ima u informisanju i uključivanju građana u svoj rad. Pored teorijskog dijela, željeli smo da prikazemo i kako se saradnja između civilnog sektora i lokalne samouprave ostvaruje u praksi, tako da smo uz pomoć službenika lokalne samouprave koji su odgovorili na naš upitnik, uspjeli da napravimo pregled najuspješnijih oblika saradnje. Na kraju možete vidjeti preporuke koje predstavljaju dobru polaznu osnovu i za građane i za lokalnu samoupravu u cilju unapređenja njihove saradnje.

1. UVODNE NAPOMENE

1.1. ZNAČAJ GRAĐANSKOG UČEŠĆA U DONOŠENJU I PRIMJENI LOKALNIH POLITIKA I SARADNJE IZMEĐU CIVILNOG SEKTORA I LOKALNIH SAMOUPRAVA

Pravo građana na učešće u procesima donošenja odluka na lokalnom nivou predstavlja princip demokratskog uređenja države i osnovni preduslov za odgovoran i transparentan rad lokalnih samouprava. Ono podrazumijeva svaku aktivnost koju građani preduzimaju s ciljem uključivanja u proces donošenja, kao i primjene javnih politika na lokalnom nivou (podnošenje zahtjeva za slobodan pristup informacijama, davanje potpisa peticijama, okupljanje na zborovima građana u mjesnim zajednicama, podnošenje inicijativa za rješavanje problema koji pogađaju lokalno stanovništvo, jasne akcije i različiti vidovi protesta kojima se jasno ukazuje na nepravilan rad organa lokalne samouprave).

Učešće građana u procesu donošenja i primjene javnih politika (lokalnih i nacionalnih) sastavni je dio participativne demokratije koja zajedno sa predstavničkom demokratijom predstavlja temelj modernog demokratskog društva. Neophodno je istaći da pravo građana na učešće u donošenju odluka na lokalnom nivou ne predstavlja posebno pravo zajemčeno Ustavom. Ovo pravo se izvodi iz opštih načela demokratskog političkog poretka i drugih prava zajemčenih Ustavom, kao što su pravo na lokalnu samoupravu, pravo na slobodan pristup informacijama, sloboda štampe i drugih vidova javnog obavještanja, sloboda udruživanja itd.

Ideja građanske participacije ili građanskog učešća u donošenju odluka dobija posebno značenje i važnost na nivou lokalne samouprave. Lokalna samouprava je prva adresa za svakog građanina, jer građani najneposrednije doživljavaju upravo svoju lokalnu zajednicu. Odnos građanin –vlast nesumnjivo je najbliži na ovom nivou vlasti. Građani su upravo u lokalnim samoupravama u prilici da u najvećoj mogućoj mjeri utiču na donošenje i primjenu usvojenih odluka. Imajući u vidu da su građani najupućeniji u probleme u svojim lokalnim zajednicama, samim tim su i najpozvaniji da traže i predlažu rješenja koja će ih dovesti do eliminisanja tih problema.

Građani mogu učestvovati u donošenju odluka u svojim lokalnim zajednicama neposredno ili predstavnički. Na primjer, kada građani na zboru raspravljaju i daju predloge o pitanjima iz nadležnosti organa opštine, onda je riječ o neposrednoj demokratiji. Međutim, kada odbornici u lokalnom parlamentu u ime građana koji su ih izabrali, glasaju za neku odluku, onda je riječ o predstavničkoj demokratiji.

Dobrobiti koje lokalne vlasti dobijaju učešćem građana u kreiranju i implementaciji javnih politika su mnogobrojne. Prije svega, odluke lokalnih vlasti u čijem su donošenju građani bili uključeni na adekvatan način imaju veći legitimitet i održivije su. Povećanjem građanske participacije u vršenju poslova istovremeno se povećava i povjerenje između građana i vlasti. Nesumnjivo je da su građani svojim učešćem u donošenju i primjeni odluka u prilici da daju značajan doprinos transparentnosti

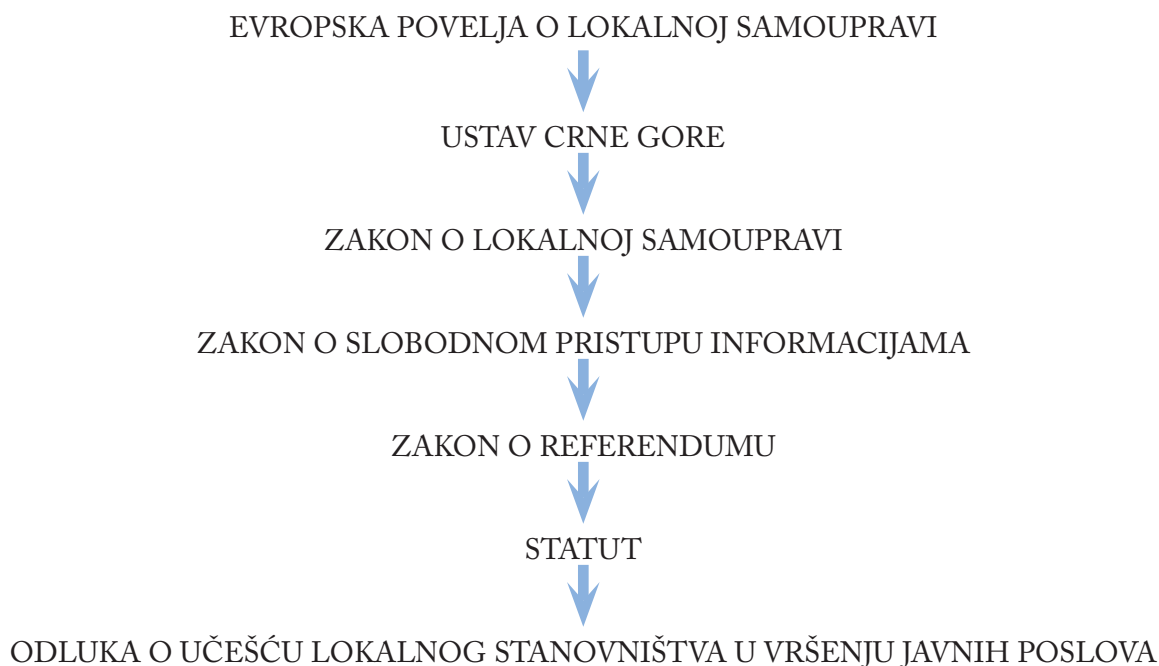

rada lokalnih samouprava. Na ovaj način istovremeno se razvija aktivno društvo odgovornih i angažovanih građana u zajednicama. Učešćem u kreiranju i implementaciji odluka, građani umjesto slabo zainteresovanih i neaktivnih birača postaju aktivni politički subjekti. Ovim putem građani preuzimaju na sebe odgovornost za donošenje političkih odluka, odlučuju o kvalitetu javnih usluga, rješavaju određene probleme u svojim lokalnim zajednicama i pomažu lokalnim samoupravama da identifikuju te probleme.

2. MEHANIZMI ZA GRAĐANSKO UČEŠĆE U DONOŠENJU ODLUKA NA LOKALNOM NIVOU U CRNOJ GORI I ALBANIJI

2.1. NORMATIVNI OKVIR ZA GRAĐANSKO UČEŠĆE U DONOŠENJU ODLUKA NA LOKALNOM NIVOU U CRNOJ GORI

Normativni okvir za građansko učešće ili građansku participaciju u procesu donošenja odluka na lokalnom nivou u Crnoj Gori obuhvata brojne pravne akte. Pravo na učešće građana u donošenju odluka na lokalnom nivou, uređeno od najvišeg ka nižim pravnim aktima, šematski se može prikazati na sledeći način:

Prije svega, *Evropska povelja o lokalnoj samoupravi*¹ koju je usvojio Savjet Evrope 1985. godine, definiše lokalnu samoupravu kao skup lokalnih institucija, koje imaju pravo, ali i obavezu da građanima određene lokalne zajednice omoguće da neposredno ili preko svojih predstavnika upravljaju relativno samostalno određenim javnim poslovima na sopstvenu odgovornost i u sopstvenom interesu. Pravo na lokalnu samoupravu građani ostvaruju posrednim i neposrednim upravljanjem javnim poslovima od neposrednog i zajedničkog interesa za lokalno stanovništvo. Crna Gora je 2008.

¹ *Evropska povelja o lokalnoj samoupravi* <http://www.uom.co.me/wp-content/uploads/2010/05/Evropska-povelja-o-lokalnoj-samoupravi.pdf>

godine ratifikovala Evropsku povelju o lokalnoj samoupravi, koja je stupila na snagu 01.01.2009. godine. Ovim činom pravila sadržana u Evropskoj povelji o lokalnoj samoupravi postala su sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka, imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drukčije od unutrašnjeg zakonodavstva. Crna Gora se na taj način obavezala da će svoje zakonodavstvo uskladiti sa načelima EU i započeti proces suštinske decentralizacije i demokratizacije lokalnih samouprava. U Preambuli Evropske povelje o lokalnoj samoupravi ističe se „da je pravo građana da učestvuju u vođenju javnih poslova demokratski princip koji važi u svim zemljama – članicama Evrope i da je najneposrednije ostvarivanje ovog prava moguće upravo na lokalnom nivou“.

*Ustav Crne Gore*², u najširem smislu uređuje pravo na lokalnu samoupravu. Članom 22 je zajemčeno pravo na lokalnu samoupravu, dok je članom 113 propisano da se u lokalnoj samoupravi odlučuje neposredno i preko slobodno izabраниh predstavnika, kao i da „pravo na lokalnu samoupravu obuhvata pravo građana i organa lokalne samouprave da uređuju i upravljaju određenim javnim i drugim poslovima, na osnovu sopstvene odgovornosti i u interesu lokalnog stanovništva“. Ustav takođe garantuje pravo građana da budu informisani što je osnovni preduslov bilo kakvog učešća građana u procesu odlučivanja. Članom 51 je propisano da „svako ima pravo pristupa informacijama u posjedu državnih organa i organizacija koje vrše javna ovlašćenja“, a od ovog prava se odstupa ako je neobjavljivanje informacije u interesu zaštite života, javnog zdravlja, morala i privatnosti, vođenja krivičnog postupka, bezbjednosti i odbrane Crne Gore, spoljne, monetarne i ekonomske politike.

Pravo na učestvovanje građana u ostvarivanju lokalne samouprave detaljnije je regulisano nižim pravnim aktima.

*Zakon o lokalnoj samoupravi*³ propisuje prije svega načine učešća građana u odlučivanju o njihovim potrebama i interesima: neposredno i preko slobodno izabраниh predstavnika u organima lokalne samouprave. Članom 99 ovog zakona propisana je dužnost opština da stvara uslove, podstiče i pomaže učešće lokalnog stanovništva u ostvarivanju lokalne samouprave putem različitih oblika učešća stanovništva u izjašnjavanju i odlučivanju o poslovima od zajedničkog interesa. Istim članom je definisano pravo lokalnog stanovništva da u cilju zadovoljavanja kulturnih, sportskih, obrazovnih, zdravstvenih, informativnih i drugih potreba učestvuje u organima upravljanja javnih službi i drugim pravnim licima koja vrše javna ovlašćenja i pružaju usluge građanima, na način utvrđen posebnim zakonima i drugim propisima.

Kada je riječ o oblicima učešća građana, *Zakon o lokalnoj samoupravi* načelno definiše oblike učešća stanovništva u vršenju javnih poslova i ostavlja prostor opštinama da statutima i odlukom o učešću lokalnog stanovništva, u skladu sa *Zakonom o lokalnoj samoupravi*, bliže urede način i postupak učešća lokalnog stanovništva u izjašnjavanju i odlučivanju o poslovima od zajedničkog interesa. U skladu sa članom 100 *Zakona o lokalnoj samoupravi*, oblici neposrednog učešća građana u izjašnjavanju i odlučivanju su: inicijativa, građanska inicijativa, zbor građana, referendum (mjesni i opštinski) i drugi oblici izjašnjavanja i odlučivanja utvrđeni statutom. Pored oblika neposrednog odlučivanja i izjašnjavanja, građani mogu učestvovati u ostvarivanju lokalne samouprave i putem peticija, predloga i žalbi, u skladu sa statutom opštine. Članom 108 *Zakona o lokalnoj samoupravi* propisana je obaveza da skupština opštine posebnom odlukom uređuje način i postupak učešća stanovnika u vršenju javnih poslova u cilju učešća lokalnog stanovništva u donošenju odluka od neposrednog i zajedničkog interesa. Odlukom iz stava 1 ovog člana uređuju se: oblici, mehanizmi

2 *Ustav Crne Gore* („Sl.list Crne Gore”, br. 01/07 od 25.10.2007)

3 *Zakon o lokalnoj samoupravi* („Sl. list RCG”, br. 42/03, 28/04, 75/05, 13/06, „Sl. list Crne Gore”, br. 88/09, 03/10 i 38/12)

(anketiranje, medija planovi, table za obavještanje, kutije primjedbi, predloga i sugestija, web sajtovi, dežurni telefoni, organizovanje radionica u mjesnim zajednicama, informacioni centri, gostovanja predavača, stručni skupovi i okrugli stolovi i sl.), subjekti, postupci, rokovi i načini učešća lokalnog stanovništva u vršenju javnih poslova, izvještaj o uspješnosti postupka i druga pitanja od značaja za aktivnosti lokalnog stanovništva u donošenju odluka.

*Zakon o slobodnom pristupu informacijama*⁴ reguliše način i postupak ostvarivanja prava na slobodan pristup informacijama u posjedu organa vlasti. Slobodan pristup informacijama predstavlja glavni preduslov građanskog aktivizma i uspješnog učešća građana u vršenju poslova i donošenju odluka u lokalnoj samoupravi. Objavljivanjem informacija, građani imaju mogućnost da se upoznaju sa njihovom sadržinom i prate zakonitost i transparentnost rada nosioca javnih ovlašćenja. Pristupom informacijama podstiče se efikasnost, djelotvornost, odgovornost i afirmiše integritet i legitimnost organa vlasti. Zakon propisuje slobodu traženja informacija od strane domaćih i stranih fizičkih i pravnih lica i obavezu organa vlasti da pružaju informacije, kao i izuzetke od obaveze, kada se štite interesi propisani ovim zakonom. Takođe, ovim zakonom se uređuje i postupak ostvarivanja ovog prava pred nadležnim organima.

Pravo na pristup informacijama u posjedu organa vlasti ima svako domaće i strano pravno i fizičko lice, bez obaveze da navodi razloge i objašnjava interes traženja informacija. Pristup informacijama obuhvata pravo traženja i primanja informacija, bez obzira na svrhu i podatke koji su u njima sadržani. Informacija je dokument ili dio dokumenta u pisanoj, štampanoj, video, zvučnoj, elektronskoj ili drugoj formi, uključujući i njihove kopije, bez obzira na sadržinu, izvor (autora), vrijeme sačinjavanja ili sistem klasifikacije.

Organ vlasti je državni organ (zakonodavni, izvršni, sudski, upravni), organ lokalne samouprave, organ lokalne uprave, ustanova, privredno društvo i drugo pravno lice čiji je osnivač, suosnivač ili većinski vlasnik država ili lokalna samouprava, pravno lice čiji se rad većim dijelom finansira iz javnih prihoda, kao i fizičko lice, preduzetnik ili pravno lice koje vrši javno ovlašćenje ili upravlja javnim fondom. Informacija u posjedu organa vlasti je faktičko posjedovanje tražene informacije od strane organa vlasti (sopstvena informacija, informacija dostavljena od drugog organa vlasti ili od trećeg lica), bez obzira na osnov i način sticanja. Ovim zakonom se obezbjeđuje proaktivni pristup informacijama time što su taksativno navedene vrste informacija koje je organ vlasti obavezan da objavi na svojoj internet stranici: vodič za pristup informacijama; javni registri i javne evidencije; programi i planovi rada; izvještaji i druga dokumenta o radu i stanju u oblastima iz nadležnosti organa; nacrti, predlozi i konačni tekstovi strateških dokumenata i planova i programa za njihovo sprovođenje; nacrti i predlozi zakona i drugih propisa, kao i mišljenja eksperata na te propise; pojedinačni akti i ugovori o raspolaganju finansijskim sredstvima iz javnih prihoda i državnom imovinom; spisak državnih službenika i namještenika, sa njihovim službeničkim i namješteničkim zvanjima; spisak javnih funkcionera i liste obračuna njihovih zarada i drugih primanja i naknada u vezi sa vršenjem javne funkcije; rješenja i drugi pojedinačni akti koji su od značaja za prava, obaveze i interese trećih lica, kao i informaciju kojoj je po zahtjevu pristup odobren.

Postupak ostvarivanja prava na slobodan pristup informacijama pokreće se na pisani ili usmeni zahtjev lica koje traži pristup informaciji. Članom 19 Zakona o slobodnom pristupu informacijama propisana je sadržina zahtjeva za pristup informaciji:

1) naziv informacije ili podatke na osnovu kojih se ona može identifikovati;

⁴ Zakon o slobodnom pristupu informacijama ("Službeni list Crne Gore, broj 44/2012" od 9.8.2012. god.)

- 2) način na koji se želi ostvariti pristup informaciji;
- 3) podaci o podnosiocu zahtjeva (ime, prezime i adresa fizičkog lica ili naziv i adresa pravnog lica, odnosno njegovog zastupnika, predstavnika ili punomoćnika).

U zahtjevu mogu biti navedeni i drugi podaci za koje podnositelj zahtjeva smatra da su od značaja za ostvarivanje pristupa traženoj informaciji. Organ vlasti može propisati obrazac zahtjeva za pristup informaciji, ali je dužan da postupi i po zahtjevu koji nije podniet na tom obrascu.

Podnositelj zahtjeva mora tačno znati koji organ posjeduje traženu informaciju, jer bi u protivnom zahtjev mogao biti odbačen zbog nenadležnosti. Ukoliko je zahtjev nepotpun ili nerazumljiv, organ vlasti poziva podnosioca da ukloni nedostatke u roku od 8 dana od dana dostavljanja zahtjeva i daje uputstvo na koji način ih treba otkloniti. Organ vlasti odbaciće zaključkom zahtjev za pristup informaciji ukoliko podnositelj zahtjeva u ostavljenom roku ne ispravi nedostatke. Ukoliko pristup informaciji zahtijeva ili podrazumijeva sačinjavanje nove informacije, ili ukoliko je podnosiocu zahtjeva bio omogućen pristup istoj informaciji u toku prethodnih šest mjeseci, kao i slučajevima kada postoje razlozi propisani ovim zakonom za ograničavanje pristupa traženoj informaciji, organ vlasti odbija zahtjev. Ukoliko organ vlasti nije u posjedu tražene informacije, dužan je da bez odlaganja, ako zna koji je organ nadležan za postupanje po zahtjevu za pristup informaciji, uputi zahtjev nadležnom organu vlasti i da o tome obavijesti podnosioca zahtjevu. Organ vlasti odlučuje o zahtjevu za slobodan pristup informacijama rješenjem kojim dozvoljava pristup traženoj informaciji ili njenom dijelu ili zahtjev odbija. U slučaju podnošenja urednog zahtjeva, organ kojem je zahtjev podniet je dužan da u roku od 15 dana od dana njegovog podnošenja donese rješenje o pristupu kojim se podnositelj obavještava da li organ posjeduje traženu informaciju i da li mu se odobrava pristup informaciji. Ovaj rok se može produžiti ako se traži pristup izuzetno obimnoj informaciji, ako se traži pristup informaciji koja sadrži podatak koji je označen stepenom tajnosti ili u slučaju da pronalaženje tražene informacije zahtijeva pretraživanje većeg broja informacija, zbog čega se značajno otežava redovni rad organa vlasti. Organ vlasti dužan je da izvrši rješenje kojim se dozvoljava pristup informaciji u roku od tri radna dana od dana dostavljanja rješenja podnosiocu zahtjeva, odnosno u roku od pet dana od dana kada je podnositelj zahtjeva dostavio dokaz o uplati troškova postupka, ako su oni rješenjem određeni. U slučaju podnošenja zahtjeva pristupu informaciji radi zaštite života ili slobode lica, organ vlasti dužan je da rješenje o zahtjevu donese i dostavi ga podnosiocu zahtjeva u roku od 48 časova od časa podnošenja zahtjeva.

Podnositelj zahtjeva za pristup informaciji i svako drugo zainteresovano lice ima pravo na pravnu zaštitu, koju ostvaruje u postupku po žalbi i u upravnom sporu.

*Zakon o referendumu*⁵ reguliše referendum kao oblik neposrednog učešća građana u Crnoj Gori. Zakonom su definisani uslovi, postupak i procedure raspisivanja i održavanja referenduma na nacionalnom i lokalnom nivou. Radi izjašnjavanja građana o određenim pitanjima iz nadležnosti opštine može se raspisati referendum za teritoriju opštine (opštinski referendum). U skladu sa članom 3 ovog zakona, opštinski referendum se mora raspisati radi izjašnjavanja građana o osnivanju novih opština, ukidanja ili spajanja postojećih opština i promjeni sjedišta opština. Opštinski referendum može se raspisati radi prethodnog izjašnjavanja građana o pojedinim pitanjima iz nadležnosti skupštine opštine u slučajevima, na način i po postupku utvrđenim statutom opštine, u skladu sa zakonom. Skupština opštine donosi odluku o raspisivanju opštinskog referenduma, u skladu sa statutom opštine. Ovom odlukom se utvrđuje naročito: tekst pitanja o kome se građani izjašnjavaju na referendumu i datum održavanja referenduma. Zakonom je propisano i da opštine mogu svojim

5 *Zakon o referendumu* ("Sl. list RCG", br. 9/01)

aktom (odlukom), a koji je skladu sa statutom opštine, detaljnije regulisati mnogobrojna pitanja vezana za ovaj oblik izjašnjavanja građana.

Statutima lokalnih samouprava u Crnoj Gori detaljnije se reguliše participacija građana na lokalnom nivou, uređujući neposredno učestvovanje u odlučivanju o lokalnim poslovima od neposrednog i zajedničkog interesa. Građani neposredno učestvuju u izjašnjavanju i u odlučivanju: inicijativom, građanskom inicijativom, na zboru građana, referendumom, peticijom, predlogom i građanskom žalbom. Takođe, statutima mogu biti uređeni i drugi oblici učešća građana, u skladu sa zahtjevima i potrebama opština.

Odluka o učešću građana u vršenju javnih poslova reguliše način i postupak učešća lokalnog stanovništva u vršenju javnih poslova, oblike i mehanizme učešća, aktere učešća, mjere i aktivnosti koje preduzimaju organi opštine radi podsticanja i uključivanja građana u procese planiranja, donošenje odluka i implementaciju. Ova odluka ima veliki značaj u realizaciji principa učešća građana u ostvarivanju lokalne samouprave, doprinosi javnosti i transparentnosti rada organa lokalne samouprave i obezbjeđuje odnose i saradnju organa lokalne samouprave i građana. Odluka do detalja uređuje učešće građana, u skladu sa statutima i Zakonom o lokalnoj samoupravi. Odlukom su definisani mehanizmi učešća građana u vršenju javnih poslova - inicijativa, građanska inicijativa, zbor građana, referendum (mjesni i opštinski) građanska žalba i peticija, kao i drugi oblici izjašnjavanja i odlučivanja utvrđeni Statutom. Odlukom se uređuje i postupak javne rasprave - organi opštine dužni su obezbjediti organizovanje javnih i stručnih rasprava, putem kojih građani daju pismene i usmene predloge, primjedbe, sugestije i mišljenja na akta koja su predmet rasprave.

2.1.1. OBLICI NEPOSREDNOG UČEŠĆA U RADU LOKALNIH SAMOUPRAVA

U oblike neposrednog /direktnog učešća građana svrstavaju se: inicijativa, građanska inicijativa, zbor građana, referendum. Kao što smo prethodno pomenuli, ovi oblici su najpreciznije uređeni statutom jedinice lokalne samouprave i odlukom o učešću lokalnog stanovništva u vršenju javnih poslova.

2.1.2. INICIJATIVA

Inicijativa je akt kojim građani kod organa lokalne samouprave pokreću rješavanje određenih pitanja za koja su zainteresovani. Građani imaju pravo da pokrenu inicijativu radi razmatranja i odlučivanja o određenim pitanjima koja su od interesa za lokalno stanovništvo. Pitanja povodom kojih građani imaju pravo da pokrenu inicijativu su sljedeća:

- utvrđivanje linija u gradskom i prigradskom saobraćaju;
- izgradnja, proširenje i uređenje groblja;
- asfaltiranje puteva;
- pružanje komunalnih usluga;
- razvoj i zaštite životne sredine;
- bolje informisanje;
- utvrđivanje dužine radnog vremena u ugostiteljskim objektima;
- zaštita spomenika i spomen obilježja;
- razvoj sporta;

- razvoj kulture i umjetnosti;
- zaštita od buke;
- izgradnja infrastrukturnih objekata;
- i druga pitanja za koja se može podnijeti građanska žalba i peticija.

Inicijativu može pokrenuti jedan građanin – pojedinac. Opštinske službe (sekretarijati) su obavezni da o podnijetoj inicijativi zauzmu stav i u roku od 30 dana od dana podnošenja inicijative, obavijeste podnosioca inicijative o tome. Ukoliko nadležni organ ne postupi po inicijativi, podnosilac inicijative može da se obrati predsjedniku opštine ili skupštini.

2.1.3. GRAĐANSKA INICIJATIVA

Građanskom inicijativom, kao oblikom učešća građana u radu lokalnih samouprava, predlaže se donošenje novog akta ili promjena postojećeg akta kojim se uređuju značajna pitanja iz nadležnosti lokalne samouprave.

Pitanja o kojima se može pokrenuti građanska inicijativa utvrđuju se statutom jedinice lokalne samouprave. Građani imaju pravo da pokrenu građansku inicijativu zbog:

- utvrđivanja poreza;
- planiranja i uređenja prostora;
- uređenja i korišćenja građevinskog zemljišta;
- javnog prevoza putnika u gradskom i prigradskom saobraćaju;
- socijalne i dječje zaštite;
- postavljanja privremenih objekata;
- drugih pitanja čije uređenje je u nadležnosti opštine.

Broj potpisa koji je potreban za pokretanje građanske inicijative definisan je statutom jedinice lokalne samouprave ili odlukom o učešću stanovništva u vršenju javnih poslova. Nadležni organ za odlučivanje o građanskoj inicijativi je skupština opštine. Građani koji pokreću inicijativu moraju imati prebivalište na teritoriji opštine u kojoj pokreću inicijativu. Broj potpisnika i tačnost podataka kontrolišu službe za poslove uprave, a njenu sadržinu ocjenjuje radno tijelo skupštine nadležno za pitanja koja su predmet inicijative. Ukoliko je građanska inicijativa neuredna, vraća se podnosiocu na dopunu, koji je dužan da je dopuni u roku od 30 dana. Skupština će odbaciti građansku inicijativu, u slučaju da podnosilac građanske inicijative, u ostavljenom roku ne otkloni utvrđene nedostatke.

Rok u kojem je skupština opštine dužna da se izjasni o podnijetoj inicijativi iznosi 60 dana. Ako Skupština ne prihvati građansku inicijativu, o pitanju o kojem se pokrenula građanska inicijativa, može se raspisati referendum u roku od 90 dana od dana odlučivanja po inicijativi.

2.1.4. ZBOR GRAĐANA

Jedan od osnovnih oblika neposrednog učešća građana je i zbor građana. Zakonom o lokalnoj samoupravi (čl.103) propisano je da zbor građana, većinom glasova prisutnih građana usvaja zahtjeve i predloge i upućuje ih nadležnom organu.

Zbor građana saziva nadležni organ mjesne zajednice po sopstvenoj inicijativi ili na prijedlog određenog broja građana. Broj građana kreće se od 1% do 2% građana, sa područja za koje se orga-

nizuje zbor. Takođe i predsjednik skupštine i predsjednik opštine može sazvati zbor, radi dobijanja mišljenja građana o pojedinim pitanjima od lokalnog interesa i odbornik u skupštini opštine koji je upisan u birački spisak područja za koje se organizuje zbor, radi pribavljanja mišljenja o određenom pitanju od strane građana. Sazivanje zbora građana vrši se javnim upućivanjem poziva, najmanje 7 dana prije održavanja zbora. Poziv se objavljuje u sredstvima informisanja i ističe na oglasnoj tabli mjesne zajednice i skupštine opštine, a može se objaviti i na javnim objektima, drugim oglasnim mjestima, ulaznim vratima stambenih zgrada i na drugi pogodan način.

Zahtjev za sazivanje zbora građana mora sadržati u pismenoj formi obrazložen prijedlog pitanja koje zbor treba da razmatra. Ukoliko zahtjev za sazivanje zbora podnose građani, on mora sadržati ime i prezime građana, adresu, svojeručni potpis i jedinstveni matični broj. Pitanje broja građana potrebnih za rad zbora različito je uređeno od opštine do opštine (od 3 % do 5 % od građana sa područja za koje se zbor saziva). Građani na zboru:

- daju prijedloge opštinskim organima u vezi sa pripremom programa i planova razvoja opštine;
- daju prijedloge u vezi zaštite prostora od bespravne gradnje;
- daju prijedloge u vezi zaštite i očuvanja životne sredine;
- pokreću inicijative i prijedloge za osnivanje mjesnih zajednica i promjenu granica mjesnih zajednica;
- donose odluku o osnivanju mjesne zajednice;
- razmatraju druga pitanja od značaja za lokalno stanovništvo, u skladu sa zakonom, statutom i odlukom skupštine.

Zbor građana odlučuje većinom glasova prisutnih članova.

2.1.5. REFERENDUM

Jedan od najznačajnijih mehanizama učešća građana u procesu odlučivanja na lokalnom nivou je referendum. Radi izjašnjavanja građana o određenim pitanjima iz nadležnosti opštine može se raspisati referendum za teritoriju opštine (opštinski referendum) ili za dio teritorije opštine (mjesni referendum). Referendum kao oblik neposrednog učešća građana u radu lokalne samouprave u Crnoj Gori regulisan je Zakonom o referendumu (objavljen u Sl. Listu br. 9/01), s tim što jedinice lokalne samouprave mogu svojim aktom (odlukom), koji je skladu sa statutom jedinice lokalne samouprave, detaljnije regulisati mnogobrojna pitanja vezana za ovaj oblik izjašnjavanja građana. Prema Zakonu o lokalnoj samoupravi, opštinski referendum mora se raspisati radi prethodnog izjašnjavanja građana o osnivanju novih opština, ukidanja ili spajanja postojećih opština i promjeni sjedišta opština, a može se raspisati i radi prethodnog izjašnjavanja građana o pojedinim pitanjima iz nadležnosti skupštine opštine u slučajevima, na način i po postupku utvrđenim statutom, u skladu sa zakonom.

Odluku o raspisivanju opštinskog referenduma donosi skupština opštine, u skladu sa statutom. Odluka treba da ispunjava dva formalna kriterijuma:

1. jasno formulirano pitanje o kojem se građani izjašnjavaju na referendumu i
2. datum održavanja referenduma

Opštinski referendum sprovodi komisija za sprovođenje opštinskog referenduma i glasački odbori. Komisiju za sprovođenje opštinskog referenduma imenuje skupština opštine najkasnije u roku od

10 dana od dana stupanja na snagu odluke o raspisivanju referendumu. Građanin koji ima pravo izjašnjavanja na referendumu može podnijeti prigovor nadležnoj komisiji zbog nepravilnosti u sprovođenju referendumu.

Na mjesnom referendumu građani sa dijela teritorije opštine se izjašnjavaju o pitanjima iz nadležnosti lokalne samouprave. Pitanja o kojima će se građani izjašnjavati mjesnim referendumom, kao i postupak raspisivanja i sprovođenja referendumu utvrđuju se statutom.

2.1.6. DRUGI OBLICI UČEŠĆA GRAĐANA U RADU LOKALNIH SAMOUPRAVA

Pored oblika neposrednog odlučivanja i izjašnjavanja, građani mogu učestvovati u ostvarivanju lokalne samouprave i putem peticija, prijedloga i žalbi, u skladu sa statutom opštine. Ovi oblici izjašnjavanja građana regulisani su Zakonom o lokalnoj samoupravi (čl.106 i čl.107). Svako ima pravo da podnese građansku žalbu ili uputi peticiju i prijedlog organima lokalne samouprave, kao i da od organa traži obavještenja iz njihovog djelokruga rada.

Peticija je kolektivni akt „protesta” kojim građani protestuju i zahtijevaju od nadležnog organa da preduzme odgovarajuće mjere u cilju rješavanja određenog problema. Peticiju podnosi - potpisuje grupa građana. Postupak podnošenja peticije uređen je statutom opštine. Organ je dužan u roku od 30 dana donijeti odluku i dati odgovor podnosiocima peticije.

Žalba je pojedinačan ili kolektivan akt kojim se građanin ili grupa građana žali na neefikasnost ili nekvalitetno pružanje javnih usluga. Svako može podnijeti žalbu. Postupak podnošenja žalbe uređuje se statutom. Organ kome je žalba upućena dužan je u roku od 30 dana dati odgovor podnosiocu žalbe ili donijeti odgovarajuću odluku.

Postupak podnošenja i postupanja organa po građanskoj žalbi i peticiji, bliže se uređuje statutom opštine. Organi kojima su upućeni navedeni zahtjevi dužni su da donesu odluku, odnosno daju obavještenje u roku od 30 dana od dana prijema zahtjeva.

2.1.7. STANDARDI POSTUPANJA LOKALNE SAMOUPRAVE PREMA GRAĐANIMA

Zakonom o lokalnoj samoupravi definisani su i standardi postupanja lokalne samouprave prema građanima. U odnosu prema građanima organi lokalne samouprave obavezni su da obezbijede ostvarivanje prava i dužnosti lokalnog stanovništva na zakonit i efikasan način, uz poštovanje ličnosti i dostojanstva građanina.

Lokalni funkcioneri i službenici, u odnosu prema građanima obavezni su da se pridržavaju etičkog kodeksa utvrđenog za državne službenike i namještenike. Takođe su obavezni da im u ostvarivanju njihovih prava i interesa daju potrebne podatke, objašnjenja i obavještenja. Davanje obavještenja ostvaruje se i putem tehničkih sredstava, brošura i sredstava javnog informisanja. Za postupanje u upravnim stvarima organi lokalne uprave su obavezni da javno istaknu standarde postupanja. Lokalni funkcioneri i starješine organa lokalne uprave obavezni su da odrede i vrijeme prijema građana.

Na javnim objektima gdje su smješteni organi lokalne samouprave i javne službe, mora biti istaknut naziv organa, odnosno javne službe. Na vidnom mjestu u organu ili javnoj službi mora biti istaknut

raspored prostorija. Na ulazu službenih prostorija mora biti istaknuto lično ime i zvanje, odnosno zanimanje službenika i namještenika. Zaposlena lica obavezna su da za vrijeme službe nose vidljive službene oznake sa ličnim imenom, slikom i zvanjem u skladu sa propisom koji donosi ministarstvo nadležno za poslove lokalne samouprave. Organi lokalne uprave dužni su da obezbjede knjigu utisaka i sanduče za primjedbe, predloge i pritužbe. Takođe su obavezni da građanima obezbjede prijem kod starješine organa, radi saopštavanja primjedbi ili prigovora na rad organa ili na nepravilan odnos službenika. Na njihove podnijete primjedbe organ je dužan da odgovori u pisanoj formi u roku od 15 dana od dana prijema primjedbi ili prigovora, ukoliko to građanin zahtijeva.

2.1.8. OBLICI SARADNJE I STRUKTURE ZA SARADNJU IZMEĐU LOKALNIH SAMOUPRAVA I NEVLADINIH ORGANIZACIJA U CRNOJ GORI

Saradnja lokalne samouprave sa nevladinim organizacijama ima veliku ulogu u jačanju svijesti o građanskom aktivizmu, kao i u jačanju participativne političke kulture. Nevladine organizacije imaju veliki značaj za sveukupan razvoj društva, a posebno za neposredno učešće građana u lokalnom javnom životu i procesu odlučivanja. Njihov najveći značaj ogleda se u prepoznavanju potrebe i interesa građana, artikulisanju tih potreba i interesa, a zatim i javnom zastupanju kroz njihove redovne aktivnosti. Stoga, lokalna samouprava treba da preduzme sve potrebne mjere kako bi u što većoj mjeri podržala rad nevladinih organizacija u svojim zajednicama.

Oblici saradnje između lokalne samouprave i nevladinih organizacija u Crnoj Gori propisani su članom 116 Zakona o lokalnoj samoupravi. Ova saradnja ostvaruje se:

- 1) informisanjem o svim pitanjima značajnim za nevladin sektor;
- 2) konsultovanjem nevladinog sektora o programima razvoja lokalne samouprave i nacrtima opštih akata koje donosi skupština;
- 3) omogućavanjem učešća u radu radnih grupa za pripremu normativnih akata ili izradu projekata i programa;
- 4) organizovanjem zajedničkih javnih rasprava, okruglih stolova, seminara i sl.;
- 5) finansiranjem projekata nevladinih organizacija od interesa za lokalno stanovništvo, pod uslovima i po postupku propisanim opštim aktom opštine;
- 6) obezbjeđivanjem uslova za rad nevladinih organizacija, u skladu sa mogućnostima lokalne samouprave;
- 7) na drugi način propisan statutom opštine.

U cilju unaprijeđenja lokalne samouprave, Zakon o lokalnoj samoupravi predviđa osnivanje Savjeta za razvoj i zaštitu lokalne samouprave. Članove Savjeta bira skupština opštine iz reda istaknutih i uglednih građana opštine, nevladinih organizacija i stručnjaka iz oblasti od značaja za lokalnu samoupravu. Savjet ima pravo da državnim organima, organima lokalne samouprave i javnim službama podnosi prijedloge za unaprijeđenje i razvoj lokalne samouprave, podizanje nivoa kvaliteta javnih usluga, zaštitu Ustavom i zakonom utvrđenih prava i dužnosti opštine i zaštitu sloboda i prava lokalnog stanovništava. Statutom opštine i aktom o osnivanju Savjeta bliže se utvrđuju prava i dužnosti, sastav i način izbora i rada Savjeta i druga pitanja od značaja za njegovo funkcionisanje. U sastav ovog tijela biraju se i predstavnici nevladinih organizacija.

Neophodno je istaći postojanje instituta „prazna stolica”. Uvođenjem ovog instituta omogućeno je učešće predstavnika nevladinih organizacija u radu lokalnih parlamenata bez prava odlučivanja. Predstavnici nevladinih organizacija mogu učestvovati na sjednici skupštine na način i po postupku

propisanim poslovnicima skupština. Predstavници nevladinih organizacija učestvuju po pozivu na sjednici skupštine i imaju pravo da iznesu predloge ili mišljenja o pitanjima koja su na dnevnom redu bez prava odlučivanja, s tim da izlaganje traje najduže pet minuta.

2.2. NORMATIVNI OKVIR ZA GRAĐANSKO UČEŠĆE U DONOŠENJU ODLUKA NA LOKALNOM NIVOU U ALBANIJI

Učešće javnosti je jedan od ključnih elemenata za demokratiju jedne države. Albanija je prihvatila velike promjene vezane za uključivanje građana tokom izrade, formulacije i samog donošenja odluka – procese vezane za zakon i oblikovanje njegovog demokratskog sistema. I pored toga, stalan je izazov nedovoljna informisanost i nedostatak razumijevanja građana vezano za njihova prava i odgovornosti kao građana i nedovoljno učešće pojedinaca koji bi trebali da budu uključeni u proces izrade, formulisanja i nadgledanja zakona i ostalih nacionalnih i lokalnih politika. Takođe, jedan od glavnih nedostataka je i adekvatna primjena odgovarajućeg zakonskog okvira od javnih službenika i lokalne uprave.

Pravo građana da učestvuju u procesima donošenja odluka i ostalim instrumentima javnih politika ne predstavljaju pravo koje je jasno i precizno definisano Ustavom Republike Albanije. Ovo pravo proističe iz niza načela demokratskog političkog sistema koji se garantuju Ustavom kao što su pravo na slobodan pristup javnim informacijama ili informacijama od javnog značaja, pravo na peticiju prema organima vlasti, pravo na zdravu životnu okolinu, pravo predlaganja novih zakonskih rješenja, pravo na referendum, pravo slobode govora i okupljanja i organizovanja i dr. Ostvarivanje ovih i drugih prava je na vrlo detaljan način regulisano zakonima i ostalim normativnim aktima.

Pravna osnova za ostvarivanje lokalne samouprave u Albaniji ima tri osnovna stuba na kojima počiva, i to:

1. Ustav Republike Albanije iz 1998. godine,
2. Evropska povelja o lokalnoj samoupravi, koju je ratifikovala albanska Skupština 21. oktobra 1998. godine,
3. Zakon br. 8652, od dana 31.07.2000. godine: “*O organizaciji i funkcionisanju lokalne samouprave*”, sa izmjenama i dopunama sadržanim u Zakonu br. 9208, od dana 18.03.2004. godine: “*O nekim izmjenama Zakona br. 8652, od dana 31.07.2000. godine*”; “*O organizaciji i funkcionisanju lokalne samouprave*”; Zakon br. 8653 od dana 31.07.2000. godine “*O administrativno – teritorijalnoj podjeli jedinica lokalne samouprave u Republici Albaniji*”

Dolje su nabrojane neki, ali ne svi oblici učešća građana na lokalnom nivou koji se koriste u Albaniji:

- Savjetodavne grupe građana;
- Strateško planiranje u gradovima;
- Stvaranje koalicija;
- Organizovanje u zajednicama;
- Inkluzivno budžetiranje;
- Javno zastupanje;
- Izvještavanje.

2.2.1. USTAV REPUBLIKE ALBANIJE⁶

Osnovna načela

Član 2

1. Suverenitet u Republici Albaniji pripada narodu.
2. Narod ostvaruje suverenost posredstvom svojih predstavnika ili neposredno.

Lična prava i slobode

Član 22

1. Garantuje se sloboda izražavanja.
2. Garantuje se sloboda pisanih medija, radija i televizije.

Član 23

1. Garantuje se pravo na informisanje.
2. Svako ima pravo, u skladu sa zakonom, da mu se omogući pristup informacijama o aktivnostima državnih organa, kao i o licima koji obavljaju državnu funkciju.
3. Svakome se pruža mogućnost da prati sastanke izabranih kolektivnih organa.

Politička prava i slobode

Član 46

1. Svako ima pravo da se kolektivno organizuje radi ostvarivanja bilo kog zakonom dozvoljenog cilja.
2. Registracija organizacija ili udruženja u sudu se obavlja na način i prema procedurama predviđenim zakonom.
3. Organizacije ili udruženja koje se zalažu za ciljeve koji su protivni Ustavu, po zakonu su zabranjene.

Član 48

Svako ima pravo da, sam ili u grupi sa drugima upućuje zahtjeve, žalbe ili primjebe državnim organima koji su dužni da na njih odgovore na način i u roku koji je zakonom određen.

Procedura donošenja zakona

Član 81

Pravo da predlaže zakone ima Savjet ministara, svaki poslanik, kao i 20 hiljada glasača.

Član 134

1. Postupak pred Ustavnim sudom može se pokrenuti isključivo na zahtjev:
 - a) Predsjednika Republike;
 - b) Predsjednika Vlade;
 - c) ne manje od jedne petine poslanika;
 - d) Predsjednika Državne revizorske institucije;
 - e) bilo kojeg suda u slučajevima predviđenim članom 145 stav 2 Ustava;
 - f) Ombudsmana;
 - g) organa lokalne samouprave;

⁶ http://www.parlament.al/web/Kushtetuta_e_Republikes_se_Shqiperise_e_perditesuar_1150_1.php

- h) organa vjerskih zajednica;
 - i) političkih partija i drugih organizacija;
 - j) pojedinaca.
2. Subjekti predviđeni tačkama f, g, h, i, j stava 1 ovog člana mogu podnijeti zahtjev ukoliko je riječ isključivo o njihovim interesima.

Referendum

Član 150

1. Narod posredstvom 50 hiljada državljana sa pravom glasa, ima pravo na referendum o stavljanju van snage određenog zakona, kao i pravo da zahtijeva od Predsjednika Republike raspisivanje referenduma o pitanju od posebne važnosti.
2. Skupština, na predlog ne manje od petine poslanika ili na predlog Savjeta ministara, može donijeti odluku da se raspiše referendum o određenom pitanju ili određenom predlogu zakona od posebne važnosti.
3. Načela i procedure za raspisivanje referenduma, kao i njegovo važenje predviđeni su zakonom.

2.2.2. ZAKONI I PROPISI KOJIMA JE REGULISANO PRAVO NA ORGANIZOVANJE GRAĐANA

Albanski zakoni koji utiču na pravo na organizovanje su usklađeni sa Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima i Evropskom konvencijom o ljudskim pravima, dokumentima koje je Albanija potpisala i ratifikovala.

Ustav Republike Albanije eksplicitno štiti pravo na slobodu organizovanja, na način kako je to već gore citirano.

Tokom 2001. godine Albanija je usvojila i stupili su na snagu niz progresivnih zakona kojima se reguliše registracija i način funkcionisanja neprofitnih organizacija kao oblika organizovanja građana na osnovu njihovih interesa, i kao viši i strukturisaniji oblik učešća građana u donošenju odluka i upravljanju, kako na centralnom, tako i na lokalnom nivou, u skladu sa međunarodnim propisima o pravu na finansiranje pravnog lica za realizaciju aktivnosti i organizovanja.

*Zakon o neprofitnim organizacijama*⁷
Br. 8788, od dana 07.05.2001. godine

Član 1

Predmet zakona

Ovaj zakon određuje pravila za osnivanje, registraciju, funkcionisanje, organizaciju i djelatnost neprofitnih organizacija koje se zalažu za ciljeve dobrobiti i javnog interesa.

Opšte prihvaćen je stav zakonodavca da je zakonski okvir o neprofitnim organizacijama iz 2001. godine bitno popravljen u odnosu na prethodni. Paketu zakonskih rješenja iz 2001. godine je potrebno dodati niz zakona i normativnih akata, uključujući tu i zakonske odredbe o licenciranju neprofitnih organizacija i njihovom oporezivanju.

⁷ <http://www.partnersalbania.org/skedaret/1233137481-NGOalb.pdf>

2.2.3. ZAKONSKI OKVIR O SLOBODI IZRAŽAVANJA

Četiri elementa koji omogućavaju uključivanje građana – udruženja, izvori, informacije i pregovaranje – zavise od slobode izražavanja. Bez slobode izražavanja ljudi nisu u mogućnosti da osnivaju udruženja, ne mogu na efikasan način mobilisati izvore, nisu u stanju da zatraže pružanje zvanične informacije, niti su u stanju da raspravljaju sa Vladom ili drugim Vladinim institucijama.

Ustav Republike Albanije štiti pravo na slobodu govora i pravo na slobodu pisanih medija.⁸

On istovremeno štiti prava manjina „da se okupljaju u organizacije i udruženja kako bi štitili svoje interese i identitet“.

Albanski zakon o elektronskim medijima, koji je stupio na snagu 1998. godine i koji je izmijenjen 2000. i 2003. godine reguliše aktivnosti medija i privatnih i javnih radio-televizijskih stanica. Njegovo suštinsko načelo je da Radio-difuzni organ „nepriistrasno nadgleda ostvarivanje prava na informisanje, političke stavove i vjerska ubjeđenja, zaštitu ličnosti, dostojanstva, privatnosti ljudi i njihovih osnovnih prava i sloboda“. Zakon, takođe, garantuje uređivačku nezavisnost.⁹

Jedan od najznačajnijih zahtjeva ovog zakona je osnivanje Nacionalnog savjeta Radio Televizije (NSRT). NSRT ima zadatak da implementira državne zakone o medijima, garantuje pravedne konkurencije na tržištu elektronskih medija, upravlja spektrom radio – frekvencija za emitovanje televizijskog i radiofonog signala, izdavanje i oduzimanje licenci za privatne radio i televizijske stanice i izradu propisa vezanih za licenciranje.¹⁰

Kako javne radio – televizijske stanice, tako i one privatne, u obavezi su da emituju svakodnevne vijesti, a informativne emisije treba da predstavljaju činjenice i događaje na pravilan i nepristrasan način, i treba „da promovišu formiranje slobodnog mišljenja i ne treba da na jednostran način služe interesima bilo koje političke partije ili organizacije, ekonomske grupacije, grupe ili vjerske zajednice“.

Vežano za klevetu, albanski zakoni predviđaju krivične sankcije i treba s pravom istaći da ovakvi zakoni ograničavaju slobodu izražavanja. Krivični zakoni Albanije se koriste da se vrši pritisak na medije i političke aktiviste. Pored toga, građanska tužba za klevetu – ili samo prijetnja jednom takvom tužbom – i mogućnost da se pretrpi značajna materijalna, ali i moralna šteta, mogu se upotrijebiti (a postoje takvi slučajevi) za vršenje pritiska na novinare ili ostale ličnosti koji kritikuju one koji se kriju iza državne vlasti. Zakoni i propisi vezani za slobodu govora, zaštitu autorskih prava, konkurencije i reklamiranja utiču da civilno društvo efikasno upotrebljava medije.

2.2.4. ZAKONSKI OKVIR PRAVA NA INFORMISANJE

Albanija pruža ustavne i zakonske garancije prava na informisanje. Aktuelni Ustav, koji je stupio na snagu u novembu 1998. godine, garantuje ovo pravo gore navedenim članom 23.

Članom 23 Ustava iz 1998. godine kaže se:

1. Garantuje se pravo na informisanje.
2. Svako ima pravo, u skladu sa zakonom, da mu se omogući pristup informacijama o aktivnostima državnih organa, kao i o licima koja obavljaju državnu funkciju.

⁸ Ustav Republike Albanije, Poglavlje 2, Član 22

⁹ Zakon br. 8410, od dana 30.09.1998. godine “O javnim i privatnim radijima i televizijama u Republici Albaniji”

¹⁰ Javna televizija i radio nemaju potrebu licenciranja.

3. Svakome se pruža mogućnost da prati sastanke izabраниh kolektivnih organa.

Sedam mjeseci kasnije je usvojen i „Zakon o slobodnom pristupu informacijama, br. 8503 – Pravo na informisanje o zvaničnim dokumentima”, na taj način postavši prva država regiona koja je usvojila zakone radi obezbjeđivanja prava građanima na informisanje.

Član 23 Zakona br. 8503 naglašava da „svako ima pravo, u skladu sa zakonom, da dobije informaciju o aktivnostima državnih organa, kao i o licima koji obavljaju državnu funkciju”.¹¹

Samo imajući pravu i tačnu informaciju, građani mogu diskutovati i tražiti od državnih organa, na centralnom ili lokalnom nivou, da polažu račune o svojim aktivnostima, i samo na taj način civilno društvo, može biti dovoljno informisano o tome šta rade Vlada i njeni službenici. Ovim putem civilno društvo može da nadgleda i ocjenjuje učinkovitost rada Vlade i ostalih organa. Ukoliko sloboda izražavanja predstavlja kiseonik neophodan za građansko angažovanje, onda je pravo na slobodan pristup informacijama jedan od osnovnih hranilaca takvog uspješnog angažmana.

Albanski zakon o slobodnom pristupu informacijama je stupio na snagu u junu 1999. godine. Prema odredbama ovog zakona, sva lica mogu zatražiti informaciju iz zvaničnih dokumenata bez potrebe da posebno objašnjavaju razloge zbog kojih im je takva informacija neophodna; dokumenti i informacije se mogu odbiti isključivo u onim situacijama kada to nije dozvoljeno odredbama nekog drugog zakona; u tim slučajevima, državni organ je dužan pismenim putem obavijestiti podnosioca zahtjeva za slobodan pristup informacijama o razlozima odbijanja davanja tražene informacije.

Svaki državni organ, bilo na centralnom ili lokalnom nivou, mora donijeti odluku, ukoliko prihvati zahtjev za slobodan pristup informacijama, u roku od 15 kalendarskih dana od trenutka podnošenja zahtjeva za pristup informacijama, a u suprotnom na ove zahtjeve su dužni odgovoriti u roku od 40 dana od dana prijema.

Vladine agencije moraju besplatno pružiti informacije o načinu zahtijevanja i primanja informacija i pristupu zvaničnim dokumentima, mjestu gdje se one nalaze, pravilima i procedurama traženja takve informacije. Pojedinci koji vjeruju da su prekršena njihova zakonom zagarantovana prava, mogu se obratiti žalbom upravnom sudu ili osnovnom sudu, a ukoliko mu je kršenjem ovih prava pričinjena šteta, pojedinac može zahtijevati naknadu štete u različitim oblicima. Kancelarija Ombudsmana je odgovorna za monitoring i primjenu zakona koji garantuju neprikosnovenost i pravilnu primjenu demokratskih načela prema svim građanima.¹²

Takođe, Zakon br. 8485 (od dana 05.12.1999. godine „Zakonik o upravnom postupku“) obezbjeđuje pravo pristupa informacijama koje se nalaze u zvaničnim dokumentima i u slučajevima kada podnosilac zahtjeva nema legitimno izražen lični interes za dobijanje takve informacije. Štaviše, Zakonik naglašava ovo pravo na informisanje koje važi isključivo za učesnike „u upravnom postupku za rješavanje sporova“ i samo za dokumenta korišćena u predmetnom postupku.

U septembru 2004. godine, Article XIX iz Londona je objavila Memorandum o albanskom zakonu, dajući nekoliko preporuka za izmjenu Zakona br. 8503. Na osnovu njih, tokom 2007. godine, Centar za razvoj demokratije i institucija (CRDI), u saradnji sa Inicijativom za pravdu iz Njujorka, započeo je sa razmatranjem različitih aspekata ovog zakona (definicije, ciljevi, ograničenja i modaliteti) kako bi Skupštini predložili nekoliko konačnih amandmana. Ovi predlozi su objavljeni tokom marta

11 <http://www.qpz.gov.al/doc.jsp?doc=docs/Ligj%20Nr%208503%20Dat%C3%AB%2030-06-1999.htm>

12 http://www.avokatipopullit.gov.al/?page_id=548

2007. godine, za vrijeme trajanja Civilnog društvenog foruma u Tirani. U julu 2010. godine Odbor za prosvjetu i sredstva javnog informisanja Skupštine Republike Albanije raspravljao je i usvojio dva nacrtu predloga amandmana na zakon, ali je konačna odluka prepuštena Skupštini, koja, iz do sada nepoznatih razloga, nije niti raspravljala niti glasala povodom ovog pitanja.

2.2.5. ZAKONI KOJI UTIČU NA PREGOVARANJE

Albanski zakon predviđa dolje navedene institucionalne mehanizme koji se tiču „Pregovaranja“, o načinu i pravilima putem kojih građani mogu pregovarati i raspravljati sa vladinim službenicima o pitanjima koja zabrinjavaju javnost.

- Kancelarija Ombudsmana, osnovana Ustavom Republike Albanije i zakonom iz 1999. godine, predstavlja kancelariju zaštitnika ljudskih prava koji je obavezan da odgovara zahtjevima pojedinaca, grupe pojedinaca ili nevladinih organizacija koje smatraju da su njihove zakonske slobode, prava ili interesi povrijeđeni vladinim nezakonitim ili nepravilnim aktivnostima ili nepreduzimanjem neke aktivnosti.
- Skupštinska pravila dozvoljavaju građanima i medijima da učestvuju na plenarnim sjednicama Skupštine, a radio i televizija su u obavezi da direktno prenose te sjednice: zakoni, takođe predviđaju javna saslušanja pred skupštinskim odborima, učešće javnosti na sjednicama skupštinskih odbora i pristup javnosti predlozima zakona i skupštinskim izvještajima.
- Deset ključnih zakona koji se tiču decentralizacije, uključujući tu i *Zakon o organizaciji i načinu funkcionisanja lokalne samouprave (Zakon ONFLS)*¹³, su osnovni zakoni kojima se omogućava lokalna autonomija i decentralizacija nadležnosti sa centralne prema lokalnoj vlasti. Zakonski okvir koji se tiče decentralizacije je naročito progresivan u obezbjeđivanju specifičnih tačaka uključivanja zajednice u vladine procese donošenja odluka.

3. PRIMJERI DOBRE PRAKSE SARADNJE IZMEĐU CIVILNOG DRUŠTVA I LOKALNIH SAMOUPRAVA U CRNOJ GORI I ALBANIJI

3.1. PRIMJERI DOBRE PRAKSE SARADNJE IZMEĐU LOKALNIH SAMOUPRAVA I NEVLADINIH ORGANIZACIJA U CRNOJ GORI

Opština Budva

NAZIV PROJEKTA: „Pokupi da se ne baci“

Partneri na projektu: NVO „Nezavisna građanska inicijativa“, NVO „Eko forum“, NVO „Green.me“; KSJP Budva, Turistička organizacija opštine Budva, JP „Mediteran reklame“, RTV Budva i privatna kompanija Advertising Group

Opis primjera dobre prakse:

NVO „Nezavisna građanska inicijativa“ sa sjedištem u Budvi pokrenula je inicijativu za realizaciju projekta „Pokupi da se ne baci“ u saradnji sa Opštinom Budva, u cilju organizovanog prikupljanja selektivnog otpada na teritoriji opštine.

Opština Budva je duži vremenski period imala problem sa odlaganjem komunalnog otpada usled nepostojanja regionalne sanitarne deponije. Od 2008. godine, kada se u opštini desila vanredna situacija zbog nepostojanja prostora za odlaganje komunalnog otpada, otkazana je upotreba deponije Lovanja, a komunalni otpad se odlagao u Podgorici, što je iziskivalo velike troškove, prije svega za opštinsko preduzeće KSJP a samim tim i za građane i privredu.

Imajući u vidu činjenicu da je Budva lider u crnogorskom turizmu, samim tim je postojala dodatna obaveza da komunalna čistoća bude održavana na nivou koji je propisan i standardima Evropske unije. Tako je Opština Budva bila u obavezi da pored rješavanja problema prostora za odlaganje komunalnog otpada prethodno započne i realizuje projekat selektivnog prikupljanja otpada i njegove reciklaže. Projektom je bilo predviđeno ostvarenje sledećih ciljeva:

- Podizanje svijesti građana o značaju zdrave životne sredine i njene zaštite;
- Razvoj novog i održivog sistema ekoloških vrijednosti kroz uključivanje djece u projekat;
- Razvoj svijesti i edukacija građana o načinima i evropskom standardu odlaganja komunalnog otpada (selekcija) u kontekstu budućeg održivog rješenja u načinu odlaganja čvrstog komunalnog otpada u vidu fabrike za prikupljanje i reciklažu u opštini Budva;
- Razvoj podrške građana selektivnom načinu prikupljanja smeća – čvrstog komunalnog otpada;

- Smanjenje troškova komunalnog preduzeća KSJP Budva u kontekstu smanjivanja fakturiranih usluga privredi i građanstvu;
- Ostvarivanje prihoda od prodaje sekundarnih sirovina – papira;
- Saradnja NVO i javne uprave i javnog sektora u uvođenju novih rješenja i rješavanju problema odlaganja čvrstog komunalnog otpada;
- Modeliranje mogućnosti uticaja građana na donošenje odluka i funkcionisanje lokalne samouprave.

Projekat „Pokupi da se ne baci“ se sastojao iz dva dijela. Prvi dio se odnosio na uspostavljanje reciklažnog dvorišta i kanala prodaje prikupljenih sekundarnih sirovina (papira), dok se drugi dio odnosio na promociju ekoloških vrijednosti, edukaciju u vezi prikupljanja čvrstog komunalnog otpada i podizanje svijesti stanovništva o značaju selektivnog prikupljanja komunalnog otpada i reciklaže. Tokom realizacije projekta vršene su sledeće aktivnosti:

- Od strane KSJP ustanovljeno je reciklažno dvorište, koje podrazumijeva natkriveni hangar i presu za papir, a u cilju presovanja i skladištenja papira;
- U saradnji sa Ministarstvom prostornog planiranja i održivog razvoja izvršena je nabavka 50 kontejnera – specijalizovanih za prikupljanje papira, a KSJP je izvršila lociranje i distribuciju istih u Opštini Budva, imajući u vidu raspored hotelskih i velikih trgovinskih preduzeća i gustinu naseljenosti stanovništva;
- Sprovedena je javna kampanja u lokalnim medijima (intervju, konferencije za štampu, gostovanja, specijalizovane emisije) za podizanje svijesti građana o značaju reciklaže kao i distribucija flajera (500 komada) i postera (50 komada) od strane NVO „Nezavisna građanska inicijativa“ i NVO „Green.me“;
- Postojeći autosmečar u KSJP Budva je prenamijenjen u kamion za prikupljanje papira;
- Uspostavljena je poslovna saradnja sa preduzećem koje otkupljuje sekundarne sirovine;
- Unaprijeđena je informisanost građana i privrede o postojanju kontejnera sa specijalnom namjenom putem postavljanja INFO tabli za šta je bilo zaduženo preduzeće „Advertising group“.

Što se tiče edukativne komponente težilo se promociji ekoloških vrijednosti i podizanju svijesti o značaju selektivnog prikupljanja komunalnog otpada i reciklaže. U ovom dijelu značajan doprinos su dale i tri NVO koje su partneri na projektu (NVO „Nezavisna građanska inicijativa“, NVO „Eko forum“, NVO „Green.me“) na način što su organizovana u tri osnove škole, tri predavanja na temu „Značaj selektivnog prikupljanja otpada i reciklaže“ čime je edukovano oko 250 učenika. Na predavanjima su učenicima podijeljeni lifleti, sa mapom rasporeda kontejnera za papir. Pored toga sve tri NVO su tokom trajanja projekta organizovale četiri posebne akcije prikupljanja starog papira u budvanskim školama, a same akcije su posebno obogaćene nagradama koje je obezbijedila Opština Budva.

Tokom trajanja realizacije ovog projekta došlo je do smanjenja količine komunalnog otpada i do smanjenja troškova komunalnog preduzeća. Projekat je nastavljen proširivanjem na selektivno prikupljanje plastike, limenki i stakla. Sredstva su obezbijeđena prodajom starog papira i drugih vrsta prikupljenih sekundarnih sirovina. Pored brojnih vidljivih rezultata, ovaj projekat predstavlja odličan koncept saradnje nevladinih organizacija i građana sa javnom upravom i javnim sektorom na pitanjima koji su od razvojnog značaja za jednu turističku opštinu, kroz unaprijeđenje kvaliteta života građana i sveukupnog poslovnog ambijenta.

Opština Kotor

NAZIV PROJEKTA: „Podizanje kapaciteta za povećanje transparentnosti Opštine Kotor”
Nosilac projekta: NVO „Centar za demokratsku tranziciju” (CDT)

Opis primjera dobre prakse:

Zajednički projekat Opštine Kotor i Centra za demokratsku tranziciju (CDT) pod nazivom „Podizanje kapaciteta za povećanje transparentnosti Opštine Kotor” iniciran je od strane ove nevladine organizacije u cilju rješavanja problema kao što su: nedovoljno razvijeni kapaciteti opštinske administracije u borbi protiv korupcije, nedovoljna transparentnost rada opštine i opštinskih organa ali i nizak stepen informisanosti građana o aktivnostima koje sprovodi uprava grada. Opština Kotor je prepoznata kao dobar partner na projektu s obzirom da je uvažena kao lokalna samouprava sa veoma dobrom praksom u oblasti regionalne i međunarodne saradnje, ali i po ocjeni kvaliteta internet prezentacije i dostupnih informacija koje se svakodnevno na njoj objavljuju. 78,98% projekta je finansirano od strane Partnership for Transparency Fund (PTF) u iznosu od 27,480,00 USD, dok je ostatak finansirao Centar za demokratsku tranziciju.

Nakon formiranja projektnog tima sastavljenog od predstavnika CDT-a i opštinske administracije, kroz analizu legislative opštinske administracije i njihovih usluga koje pružaju građanima, konkretno zovani su problemi u ovoj opštini. Dvodnevnom studijskom posjetom Opštini Rijeka uspostavljena je formalna saradnja sa tim gradom kao jednim od regionalnih lidera na području transparentnosti opštinske uprave, a razgovori sa predstavnicima Gradske uprave i NVO sektora u Rijeci bili su izuzetno korisni za predstavnike opštine i CDT-a. Takođe, na temelju razmijenjenih platformi sa Opštinom Rijeka napravljena je opštinska anti-korupcijska strategija. Pored toga organizovan je niz opštinskih događaja i tribina kako bi na adekvatan način bile predstavljene ključne promjene u opštinskim procedurama, a građani su informisani dodatno putem lokalnih medija, veb sajta opštine i CDT-a, kao i mjesečnog biltena o najvažnijim aktivnostima opštine koji je štampan i distribuiran na teritoriji opštine Kotor.

Osim rješavanja pomenutih problema, dobra praksa je istovremeno imala cilj da promoviše saradnju između lokalne samouprave i organizacija civilnog društva, kao i širenje regionalne saradnje kroz zajedničke projekte, razmjenu znanja i praktičnog iskustva. Pored toga, značajno je poboljšana svijest građana i zaposlenih u opštinskoj administraciji o značaju transparentnosti kao obavezi što svakako predstavlja uticaj i na poboljšanje stanja u cjelokupnom sistemu lokalne samouprave.

Opština Nikšić

NAZIV PROJEKTA: „Jačanje transparentnosti rada organa lokalne uprave i veća uključenost gradjana u proces donošenja odluka”
Saradnik na projektu: NVO „Bolja budućnost”

Opis primjera dobre prakse:

Projekat „Jačanje transparentnosti rada organa lokalne uprave i veća uključenost građana u proces donošenja odluka” je realizovan u okviru projekta „Jačanje transparentnosti i odgovornosti na lokalnom nivou”, implementiranom od strane Asocijacije opština Holandije (VNG International) i Zajednice opština Crne Gore, a koji je finansiran iz MATRA programa Ministarstva spoljnih poslova Holandije.

Naime istraživanje koje je sproveo Centar za razvoj nevladinih organizacija, uz podršku Ulof Palme i Zajednice opština Crne Gore, pokazalo je nezadovoljstvo kako građana, tako i predstavnika lokalne samouprave nivoom međusobne saradnje. Kao glavni problemi u ovom smislu identifikovani su:

- nedovoljna informisanost građana o mehanizmima učešća u procesu odlučivanja,
- nedovoljna zastupljenost predstavnika NVO-a u radu radnih tijela kao i
- nizak stepen učešća kako građana tako i predstavnika NVO-a u javnim raspravama.

U skladu sa tim, Inicijativu za rješavanje ovog problema je pokrenula Služba predsjednika Opštine u saradnji sa predstavnicima NVO koji su takođe bili uključeni i u realizaciju projekta.

Implementacija projekta je trajala 6 mjeseci, a uložena su sredstva u iznosu od 12.916,82 eura.

Najvažnije projektne aktivnosti, realizovane od strane predstavnika Opštine Nikšić kroz saradnju sa odbornikom i predstavnikom NVO „Bolja budućnost” su:

- Izrada Strategije komunikacija,
- Uspostavljanje osnova za formiranje Informacijskog centra kao i
- Izrada Priručnika o mehanizmima učešća građana u procesu odlučivanja.

Strategija komunikacija sadrži osnovne smjernice za usavršavanje komunikacije lokalne samouprave sa građanima, nevladinim organizacijama, privrednicima, medijima, državnim organima, ali i poboljšanje međusobne unutarsektorske komunikacije između službenika i sekretarijata. Prilikom izrade Strategije komunikacija na kojoj su radili predstavnici lokalne uprave, odbornik i predstavnik NVO „Bolja budućnost”, održano je više fokus grupa sa predstavnicima NVO, medija, službenicima i namještenicima organa lokalne uprave, kao i sa zaposlenima u javnim ustanovama i preduzećima čiji je osnivač Opština Nikšić. Na osnovu dobijenih podataka uradjena je situaciona analiza i akcioni plan. Nakon izrade Nacrta strategije održana je javna rasprava u trajanju od 15 dana kao i završna tribina, a sve primjedbe i sugestije na Nacrt su prihvaćene i inkorporirane u dokument. Izradom Strategije komunikacija, koju je pratila i aktivna medijska kampanja, stvorene su pretpostavke za dalje unapređenje odgovornosti i transparentnosti rada lokalne samouprave.

Za potrebe izrade Priručnika za građane o mehanizmima učešća u procesu odlučivanja na lokalnom nivou i za instaliranje računarske-kablovske mreže, bili su angažovani spoljni eksperti. Izradom pomenutog Priručnika koji je štampan u 1000 primjeraka zajedno sa promotivnim materijalom (flajeri), njegovom promocijom i distribucijom, poboljšana je informisanost građana, a samim tim i njihovo učešće u javnim raspravama, tribinama, radu radnih tijela itd.

Nabavkom opreme za Informacioni centar, čije formiranje predstavlja posebnu projektnu aktivnost, poboljšan je kvalitet protoka informacija. Naime izradom strukturnog kablovskog sistema omo-

gućeno je umrežavanje računara između Gradjanskog biroa, Matične službe i pojedinih spratova čime je uspostavljena elektronska veza a samim tim olakšana komunikacija među organima uprave. Pored toga, web sajt je detaljno uređen na način da svim zainteresovanim pruža informacije o radu lokalne uprave, o nadležnostima organa uprave, kao i procedurama koje se koriste prilikom ostvarivanja određenih prava i usluga.

Realizacijom navedenih aktivnosti kroz projekat „Jačanje transparentnosti rada organa lokalne uprave i veća uključenost građana u proces donošenja odluka”, pored ostvarenih ciljeva projekta, postignuti su i značajni rezultati u smislu prihvatanja novih načina komunikacije, kako između samih službenika u organima uprave, tako i između organa uprave i spoljnih činilaca čime se u krajnjem i obezbjeđuje održivost dobre prakse.

Opština Pljevlja

NAZIV PROJEKTA: „Info bilten”

Partner na projektu: NVO „Udruženje mladih”

Opis primjera dobre prakse:

U okviru projekta „Povećanje odgovornosti i transparentnosti na opštinskom nivou u Republici Crnoj Gori”, koji su sprovodili VNG INTERNATIONAL i Zajednica opština Crne Gore, a koji je finansiran od strane holandskog Ministarstva inostranih poslova u okviru Programa društvene transformacije zemalja Centralne i Istočne Evrope (MATRA), pokrenuta je inicijativa za pokretanje Info biltena od strane Opštine Pljevlja. Partner u realizaciji projekta bila je nevladina organizacija „Udruženje mladih” iz Pljevalja.

Pored toga što Opština Pljevlja informiše građane i NVO sektor o svojim aktivnostima redovnim ažuriranjem internet stranice kao i putem medija, Info bilten je prepoznat kao jedan vid dodatnog informisanja građana i pospješivanja njihovog aktivnijeg učešća u procesu priprema, donošenja i izrade razvojnih dokumenata, planova i projekata. Opština Pljevlja je pokretanjem info biltena imala za cilj da svi činoci lokalne samouprave, prvenstveno građani, budu blagovremeno, tačno i besplatno informisani o funkcionisanju opštinskih institucija i ustanova, ali i o svim pitanjima od značaja za interese stanovništva.

Po odobrenju ovog projekta, oformljena je redakcija Info biltena koju su činili urednik i tri člana koji su svojom stručnošću i višegodišnjim novinarskim iskustvom u pisanim i elektronskim medijima, značajno doprinijeli uspješnoj realizaciji projekta. Njihov rad se u jednom dijelu sastojao od prikupljanja podataka putem anketa i intervjuova o temama o kojima bi građani željeli da se dodatno informišu, a u drugom dijelu definisan je sadržaj i dizajn samog biltena. Pored članova redakcije, na pripremi sadržaja Info biltena, značajan doprinos su dale sve opštinske službe i sekretarijati koji su, dostavljali podatke o svojim aktivnostima kako bi obrađene teme bile ujedno i aktuelne.

U toku realizacije projekta, štampana su tri broja ukupno. Info bilten je povećao informisanost građana, prvenstveno iz ruralnih područja, uzimajući u obzir činjenicu da je od ukupnog tiraža oko 40 posto distribuirano na seoskom dijelu opštine. Realizacija ovog projekta je u velikoj mjeri uticala i na transparentnost i odgovornost rada organa lokalne uprave jer su objavljena i najznačajnija

dokumenta poput Budžeta, višegodišnjeg Investicionog plana i slično. Pored toga, Info bilten je imao ulogu i da edukuje građane o njihovim zakonskim pravima i obavezama.

Vrijednost projekta čija je implementacija trajala 9 mjeseci, iznosila je oko 11.000 eura od čega je donacija VNG International 8.000, a ostatak sredstava je obezbijedila Opština Pljevlja.

Opština Bijelo Polje

NAZIV PROJEKTA : „Otvaranje Građanskog biroa“

Partneri na projektu: NVO „Modus Acquirendi“, Kancelarija za mlade Opštine Bijelo Polje

Opis primjera dobre prakse:

Projekat „Otvaranje Građanskog biroa” Opština Bijelo Polje je realizovala u partnerstvu sa NVO „Modus Acquirendi”, Kancelarijom za mlade Opštine Bijelo Polje, a u okviru programa „Jačanje kapaciteta lokalne zajednice”. Projekat je finansijski podrzan od strane Ministarstva inostaranih poslova Holandije i holandske organizacije VNG, uz punu saradnju sa Zajednicom opština Crne Gore. Realizacijom ovog projekta građanima Bijelog Polja je omogućeno da na olakšan način, u okviru službi Građanskog biroa dobiju savjete o svojim pravima i obavezama, zakažu sastanke i dobiju sve vrste informacija iz domena rada službi.

Prije otvaranja Građanskog biroa, stranke su u potrazi za ostvarivanjem prava i obaveza bile prinuđene da obilaze kancelarije i službenike koji su smješteni ne samo u glavnoj zgradi opštine, već i odvojenim zgradama koje su međusobno udaljene i do 1 km, što je stvaralo dodatnu zabunu i opterećenje, naročito starijim građanima. Upravo zbog toga je pokrenuta ideja građanskog biroa kako bi se adekvatno riješili prethodno pomenuti problemi kao i problemi nepoznavanja procedura od strane građana i nekompletnih zahtjeva koji su dovodili ne samo do probijanja upravnih rokova već i do toga da građani nepotrebno dugo čekaju na ostvarenje svojih prava i obaveza.

Cilj projekta je bio da se se infrastrukturno i edukativno omoguci građanima da ostvare svoje potrebe na jednom mjestu uz jasnu poruku da službenik lokalne uprave svoj prosao radi za građane Bijelog Polja i na taj način opravdava svoj lični dohodak koji mu preko lokalnih prihoda obezbjeđuju upravo građani. Građanski biro se sastoji od šaltera gdje rade službenici obučeni za svoj posao, koji uz prijem zahtjeva vrše i dvosmjernu komunikaciju u smislu edukacije građana o njihovim pravima i obavezama, a takođe im i konkretno pomažu u kompletiranju zahtjeva. Ovim biroom je sistematizovano sve na jednom mjestu i spriječeno „lutanje” stranaka od kancelarije do kancelarije, a pored toga lokacija biroa je od posebnog značaja za nesmetan pristup osobama sa invaliditetom obzirom da ne postoje arhitektonske barijere.

U ovaj projekat su uložena sredstva su iznosu od 35. 000 eura. Sredstava su uložena prije svega u adaptaciju prostora za smještaj Građanskog biroa i snadbijevanje opremom neophodnom za rad službenika biroa. Pored toga, obučeno je pet službenika za rad u birou gdje je posebna pažnja posvećena odnosu sa građanima i načinima učešća građana u donošenju odluka na lokalnom nivou. U cilju obavještavanja građana i edukacije istih: odštampano je 10 000 brošura – o načinu rada i nadležnostima službi i organa lokalne uprave, 20 000 flajera – o načinu funkcionisanja Građanskog biroa, a odštampano je i 100 postera u svrhu obavještavanja građana o početku rada Građanskog biroa.

Ideja Građanskog biroa je naišla na prihvatanje od strane građana Bijelog Polja pa u tom smislu se njegova održivost ne dovodi u pitanje. Takođe, organizaciono je obezbijeđen sistematizacijom kao posebna jedinica opštine u okviru Sekretarijata za društvene djelatnosti, a broj odgovora na zahtjeve u okviru upravnih rokova u odnosu na period prije pokretanja ovog projekta je za 40 % posto veći.

Opština Tivat

NAZIV PROJEKTA : „Priprema djece RAE populacije za školu u Opštini Tivat”

Partneri na projektu: Udruženje Egipćana, Crveni krst

Opis primjera dobre prakse:

Glavni cilj projekta koji je realizovala Opština Tivat u saradnji sa Udruženjem Egipćana i Crvenim krstom, a koji je finansiran od strane UNDP-a - Kancelarije za Crnu Goru, bio je da se djeca RAE populacije adekvatno pripreme za uključivanje u redovno školovanje i time se ujedno poveća broj upisane djece u osnovnu školu i obezbijedi njihov ostanak u školi i redovno pohađanje nastave.

U skladu sa ciljem projekta, najprije je organizovan inicijalni sastanak sa djecom i njihovim roditeljima, a zatim je sprovedeno “ulazno testiranje”. Naime, sva djeca su testirana na osnovu “ulaznog testa” koji je bio prilagođen njihovom uzrastu a pripremljen je od strane stručnog tima koji su činili vaspitačica i školski pedagog. Na osnovu rezultata testa i utvrđenog predznanja po pitanju jezika, navika i opšteg znanja djece, vaspitačica je razvila program rada u skladu sa zvaničnim programom Ministarstva prosvjete i nauke Crne Gore. Sledeći korak u realizaciji projekta je bilo organizovanje i održavanje pripreme nastave, a za ovu aktivnost su bili zaduženi stručni vaspitač i asistent. Nastava je izvođena dva puta nedeljno uz redovne roditeljske sastanke, a u skladu sa utvrđenim programom rada. Na kraju je sprovedeno i završno testiranje - nakon završetka pripreme nastave stručni tim sačinjen od vaspitačice i školskog pedagoga je pripremio završni test, prilagođen uzrastu djece na osnovu koga su testirana su sva djeca koja su pohađala pripremu nastavu.

U ovom projektu bilo je uključeno 28 djece od kojih je njih 25 upisalo osnovnu školu i redovno je pohađaju i danas, dok je troje koje je takođe pohađalo nastavu, odselilo na Kosovo. Djeca koja su prošla pripremu nastavu lako su se uklopila u nastavu u osnovnoj školi.

Projekat pripreme djece RAE populacije je naišao na pozitivan odjek u cijeloj sredini i doveo do ostvarenja brojnih direktnih ali i indirektnih ciljeva pojedinaca, njihovih porodica ali i grupe u cjelini.

Problem obrazovanja za RAE populaciju je problem na koji se nadograđuju svi ostali, problem socijalizacije, zapošljavanja, korišćenje beneficija iz programa za socijalno isključene grupe kao i brojne povlastice koje država nudi ali o kojima oni moraju biti informisani da bi mogli biti uključeni.

Posledice su dalekosežne ne samo kada je u pitanju uključivanje pripremljene djece u nastavni program već i socijalizacija djece koja su do tada živjela izolovana u njihovim naseljima i bila isključena iz svih sfera društvenog života. Lokalni plan za uključivanje RAE populacije u Opštini Tivat je urađen, a oslanja se na Nacionalni akcioni plan za implementaciju „Dekade uključenja Roma 2005-2015”, tako da je izrađena situaciona analiza u saradnji sa NVO Romski krug i Udruženjem Egipćana, koji je poslužio kao osnova za izradu nacrtu Lokalnog plana uključenja RAE populacije u Opštini

Tivat. Ovim je Opština Tivat još jednom pokazala da saradnja između lokalne samouprave i NVO sektora može dati jako dobre rezultate te da zaslužuje epitet opštine koja ostvaruje najveće uspjehe u Crnoj Gori kada je u pitanju saradnja sa NVO sektorom.

Opština Berane

NAZIV AKTIVNOSTI : „Inicijativa za izgradnju azila za napuštene životinje “

Pokretači inicijative: NVO „Feniks“, NVO „Korak nade“, NVO „Tolerancija”

PROJEKAT: „Civilno društvo i lokalna samouprava u jačanju društvene kohezije u Albaniji i Crnoj Gori”

NOSIOCI PROJEKTA : Centar za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO) i Centar za promjene i rješavanje konflikata iz Albanije (PARTNERS)

Opis primjera dobre prakse:

Centar za razvoj nevladinih organizacija (CRNVO) u partnerstvu sa Centrom za promjene i rješavanje konflikata iz Albanije (PARTNERS) započeo je u maju 2012. godine realizaciju projekta „Civilno društvo i lokalna samouprava u jačanju društvene kohezije u Albaniji i Crnoj Gori”. Projekat prekogranične saradnje Crne Gore i Albanije finansiran je od strane Evropske unije, iz druge komponente Instrumenta za pretpriprisanu podršku 2007 – 2013. Glavni cilj projekta je viši stupanj integracije, razvoja i saradnje civilnog društva u oblasti jačanja društvene kohezije u Albaniji i Crnoj Gori. Pored toga, projekat teži povećanju nivoa razmjene ideja i znanja, kao i saradnje između organizacija civilnog društva, društvenih grupa i lokalne samouprave iz obje zemlje.

U skladu sa ciljevima ovog projekta, realizovane su aktivnosti za predstavnike nevladinih organizacija, aktivne pojedince i predstavnike lokalne samouprave iz četiri crnogorska (Bar, Danilovgrad, Plav i Berane) i četiri albanska grada (Kopliku, Bushati, Vau Dejes i Dajci). Učešćem u projektnim aktivnostima, predstavnici lokalnih samouprava i nevladinih organizacija iz ove dvije zemlje imali su priliku da ojačaju svoje kapacitete u oblastima javnog zastupanja, mobilizacije zajednice, socijalne inkluzije. Osim toga, učesnicima ovog projekta je pružena mogućnost da prošire svoja znanja o mehanizmima i modelima učešća u procesu donošenja odluka na lokalnom nivou, kao i o načinima putem kojih mogu vršiti monitoring primjene usvojenih odluka i generalno lokalnih javnih politika.

U septembru 2012. godine u Danilovgradu je organizovan dvodnevni trening na temu „Građanska participacija na lokalnom nivou“. Cilj treninga bio je upoznavanje učesnika sa načinima i mehanizmima, putem kojih građani u Crnoj Gori i Albaniji, mogu učestvovati u procesima donošenja i implementacije javnih politika na lokalnom nivou. Trening je obuhvatio teorijski i praktični dio, a tokom treninga korišćene su tehnike koji podstiču i omogućavaju iskustveno učenje. Prezentacija, diskusija i rad u radnim grupama su omogućili polaznicima različite stilove učenja i na taj način podstakli njihovo aktivno učešće. Kako bi iskustveno učenje imalo potpun efekat, a polaznici sa treninga otišli sa gotovim „proizvodima“, oni su podijeljeni u 4 grupe i tokom treninga su radili na pripremi inicijativa, jednog od glavnih mehanizama građanskog učešća u donošenju odluka. Jedna od tih inicijativa je prihvaćena od strane lokalne samouprave i to „Inicijativa za izgradnju azila za napuštene životinje“ u Opštini Berane.

Naime, u Opštini Berane, posljednjih godina je došlo do naglog povećanja broja pasa lualica. Eko-

nomska kriza koja je pogodila cjelokupno crnogorsko stanovništvo uticala je između ostalog i na ovu pojavu. Nedostatak novca uslovio je nemogućnost mnogih porodica da prehranjuju pse. Međutim glavni razlog ove pojave je nepostojanje skloništa za izgubljene životinje. Posljedice nepostojanja skloništa su više nego zabrinjavajuće. Činjenica je da je povećan i broj prijava o ozljeđivanju ljudi od strane pasa lualica. Uzimajući u obzir da se radi o životinjama koje nijesu obuhvaćene zdravstvenom zaštitom, opasnost od prenošenja bolesti je velika, a takođe, česti su slučajevi raznošenja smeća od strane istih. Nekontrolisano kretanje pasa lualica ima za posledicu uzurpacije, u smislu njihovog ulaska u ulaze zgrada i dvorišta kuća, kao i prostora namijenjenih za igru djeci. Sve ovo direktno ugrožava kako fizičko, tako i psihičko zdravlje ljudi.

U cilju rješavanja evidentnih nedozvoljenih pojava (nekontrolisano kretanje pasa lualica, nevakcinisani psi, neobilježeni psi, nepostojanje objekata za smještaj napuštenih životinja i td.) predložena je izgradnja azila za životinje, na području izvan urbane cjeline.

Predstavnici navedenih NVO su nakon prikupljenih 500 potpisa, predali inicijativu Sekretarijatu za uređenje prostora i zaštite životne sredine Opštine Berane, ali obzirom da taj organ nije razmotrio inicijativu u propisanom roku, podnosioci su iskoristili svoje pravo i obratili se predsjedniku Opštine Vuki Goluboviću. Nakon toga je uslijedio pozitivan odgovor iz kabineta predsjednika opštine pri čemu je naglašeno da je prije donošenja bilo kakve odluke neophodno sprovesti javne rasprave kako bi se čuli predlozi i sugestije građana, relevantnih institucija, organizacija i udruženja. Azil za napuštene životinje bi trebao da se gradi u prigradskom naselju Talum. Obzirom da tu već postoji manji privatni zoološki vrt, ideja je da se on rekonstruiše u moderniji zoološki vrt u okviru koga bi bilo stacionirano prihvatilište za napuštene životinje. U cilju realizacije, Opština Berane je u pregovorima i sa Agencijom za zaštitu životne sredine, tako da postoji realno očekivanje da će i ova inicijativa postati primjer dobre prakse saradnje nevladinog sektora i lokalne samouprave.

3.2. PRIMJERI DOBRE PRAKSE SARADNJE IZMEĐU GRAĐANA I LOKALNIH SAMOUPRAVA U ALBANIJU

Opština Kučova

NAZIV AKTIVNOSTI: „Savjetodavna građanska komisija Opštine Kučova“

Podnosioci inicijative: Opština Kučova, USAID

Opština Kučova je formirala Savjetodavnu građansku komisiju u maju 1998. godine, uz tehničku pomoć projekta PAP/A-USAID, u vrijeme kada još uvijek nije bio usvojen Zakon br. 8652 od dana 31.07.2000. godine, „O organizaciji i funkcionisanju lokalne uprave“ kojim su preciznije uređene aktivnosti lokalne uprave.

Opština Kučova je osjećala potrebu komunikacije i saradnje sa javnošću kako bi se riješili zajednički problemi i postigao ekonomski razvoj, tim prije što su van opštine postojali izvanredni eksperti i profesionalci iz različitih oblasti koji su bili u prilici da tome daju svoj doprinos.

Ciljevi formiranja SGK su bili sljedeći:

- Izrada plana kapitalnih investicija ;
- Rasprava o Strateškom planu ekonomskog razvoja;
- Određivanje prioriteta projekata;
- Rasprava o nacrtu budžeta i budžeta prije njegovog usvajanja u Skupštini opštine;
- Rasprava o fiskalnom paketu i taksama;
- Rasprava o planovima za poboljšanje usluga i njihovu standardizaciju;
- Usvajanje godišnjeg budžeta;
- Rasprava o različitim problemima koji su od interesa za cjelokupnu zajednicu, kao što je, na primjer, rasprava o Urbanističkoj studiji i dr.

Savjetodavna građanska komisija je savjetodavna i dobrovoljna komisija pri predsjedniku opštine. Ona predstavlja fleksibilnu komisiju, koja se formira početkom godine i iz godine u godinu se unaprjeđuje. Broj članova varira između 30 i 35, a za članove Komisije se biraju oni građani koji imaju integritet i želju da rade za svoj grad, a koji predstavljaju svoje profesije, kulturu i uzrast, marginalizovane grupe, manjine, i dr. Do 2012. godine, članove SGK je predlagao predsjednik opštine i početkom svake godine je organizovan sastanak na kojem su se obje strane usaglašavale da saraduju radi opšteg dobra cjelokupne zajednice. Savjetodavna komisija je funkcionisala pri predsjedniku opštine. Njena uloga je bila savjetodavna, a ne odlučujuća. Tokom rada komisije raspravljani su problemi i predlozi prije nego što je iste razmatrala i usvajala Skupština opštine. Tokom 2013. godine su dodata dva nova elementa u dinamiku rada SGK: sastav komisije koji predloži predsjednik opštine mora potvrditi Skupština opštine, a Skupština opštine ima pravo da izvrši izmjene u sastavu predložene liste članova, kao i da usvoji pravilnik o radu i funkcionisanju SGK, kojim se određuju funkcija, zadaci i prava ove komisije. Potvrđivanje ove komisije u Skupštini opštine doprinosi institucionalizaciji i povećanju savjesnosti i odgovornosti članova ove komisije, ali, takođe, i sama Skupština opštine postaje odgovornija u procesu saradnje sa zajednicom.

U maju ove godine je obilježeno 15 godina aktivnosti Savjetodavne građanske komisije. Među najvećim postignućima i doprinosima ove Komisije tokom proteklih godina, naročito se izdvajaju:

- Rasprava koja se održava svake godine o fiskalnom paketu koji predstavlja vrlo osjetljivo pitanje za građane, i gdje je doprinos i podrška komisije bila više nego neophodna po pitanju predloga naknada za usluge i njihovog prikupljanja;
- Izrada budžetskih planova u više nego jednoj varijanti, gdje su se, sem varijante koju su izrađivali opštinski službenici, pred Skupštinom opštine pojavljivali i varijante sa unešenim izmjenama/predlozima same Savjetodavne komisije. Samo donošenje odluke o tome koja će varijanta biti prihvaćena bila je na samoj Skupštini opštine;
- Razmatranje i usvajanje periodičnog Strateškog plana ekonomskog razvoja i Plana kapitalnih investicija;
- Rasprava o različitim fazama izrade Urbanističkog plana.

Komunikacija i konsultacije sa ovom komisijom su uticali da se pri raspravi i odlučivanju o problemima koji se obrađuju, uključi i mišljenje građana. Na ovaj način su materijali i dokumenti koji se izrađuju potpuniji i sveobuhvatniji, zajednica je dobro informisana, a sama Opština je transparentna u vršenju svojih poslova.

Ovo je naročito važno posebno kada se radi o pitanjima kao što su lokalni porezi i takse, jer kada su uključeni i informisani, građanima će se bolje pojasniti i na taj način će rad na terenu biti znatno olakšan. Takođe, kada se zna šta i kako opština radi, tada će građani i zajednica realnije ocjenjivati njen rad.

Opština Kučova sada u Savjetodavnoj građanskoj komisiji ima odličnog partnera, i pored sastanaka i konsultativnih sjednica, sa njom saraduje u mnogim pravcima i učestvuje u aktivnostima koje komisija organizuje.

Opština Drač

NAZIV AKTIVNOSTI: “Kancelarija za rodnu ravnopravnost i borbu protiv nasilja u porodici”

Podnosioci inicijative: “Udruženje žena sa socijalnim problemima” Drač, Opština Drač

Kancelarija za rodnu ravnopravnost i borbu protiv nasilja u porodici je među prvim kancelarijama ove vrste koja je na opštinskom nivou formirana na teritoriji Republike Albanije. Ova kancelarija je otvorena kao rezultat napora i angažovanja predsjednika opštine povodom inicijative koju je podnijelo „Udruženje žena sa socijalnim problemima“ i ostalih udruženja iz Drača koja su podržala ovu inicijativu, a koja je usvojena 03. marta 2008. godine.

Neki od osnovnih ciljeva Kancelarije za rodnu ravnopravnost i borbu protiv nasilja u porodici su:

1. Poboljšanje saradnje između institucija i organizacija civilnog društva koje se bave rodnom ravnopravnošću u društvu;
2. Podizanje stepena odgovornosti društva o neophodnosti rodne ravnopravnosti i aktivnosti kojima će se izmijeniti stav po pitanju nasilja u porodici;
3. Zastupanje usvajanja novih programa kako bi se stvorile jednake mogućnosti za muškarce i žene;
4. Pružanje podrške u slučajevima nasilja u porodici.

Među osnovnim funkcijama ove kancelarije pomenućemo samo:

1. Informativna funkcija o slučajevima i perspektivama rodne ravnopravnosti u razvoju lokalnih zajednica;
2. Istraživačka funkcija o rodnoj ravnopravnosti;
3. Funkcija zastupanja/lobiranja za ciljeve komponente rodne ravnopravnosti u svakom pitanju koje se tiče zajednice;
4. Koordinativna/razvojna funkcija u aktivnostima u okviru projekata i ažuriranje rada kancelarije;
5. Funkcija podizanja svijesti o važnosti, potrebi i neophodnosti zadovoljavanja potreba, predstavljanju i učešću žena u aktivnom životu svake zajednice;
6. Funkcija formiranja/podizanja kapaciteta žena i djevojaka kojima je to potrebno.

Kancelarija za rodnu ravnopravnost je uključena u organogram Odjeljenja za Socijalne usluge Opštine Drač, pri sektoru Socijalnih usluga. U njemu je zaposlena *Specijalista za pitanja rodne ravnopravnosti* u punom radnom vremenu, a koja ima zadatke da:

- Prouči i preradi podatke o potrebama, problemima i cjelokupnoj socijalnoj situaciji u gradu Draču koji se tiču rodne ravnopravnosti;
- Zaštiti žene kojima je potrebna pomoć u okviru prostora koji nudi zakon, posebno prijavljujući institucijama sistema za borbu protiv nasilja u porodici sva ona lica koja su uključena

u neki dati problem. Kancelarija se bavi prijavljivanjem slučajeva zlostavljanja, maltretiranja i silovanja žena i nasiljem u porodici;

- Priprema predloge projekata za pružanje socijalnih usluga na opštinskom nivou i pomoći ovoj grupi kojoj je pomoć neophodna, a sve to u saradnji sa različitim NVO kako bi se došlo do zajedničkih projekata;
- Zastupanje i lobiranje za pitanja rodne ravnopravnosti na teritoriji ograda Drača.

Aktivnosti Kancelarije za rodnu ravnopravnost

Kancelarija je otvorena 03. marta 2008. godine, kao rezultat uspješne saradnje Opštine Drač i „Udruženja žena sa socijalnim problemima“, ali i interesovanja i angažmana velikog broja organizacija koje se bave pitanjima zaštite i jačanja uloge žene u ovom gradu. Od svog osnivanja, Kancelarija je pomagala u otkrivanju i eliminisanju velikog broja slučajeva zloupotrebe žena radi vršenja prostitucije, a u saradnji sa Okružnom policijom Drača.

U saradnji sa lokalnim NVO iz Drača, Kancelarija je preduzimala periodične aktivnosti u okviru Međunarodnog dana dječjih prava. U saradnji sa „Udruženjem žena sa socijalnim problemima“ svake godine organizuje otvoreni forum o pravima žena, kao prvoj fazi u okviru dvonedjeljne kampanje podizanja svijesti i odgovornosti protiv nasilja nad ženama.

Strateška platforma o koordinaciji zajednice predstavlja jedan od najambicioznijih projekata Kancelarije za rodnu ravnopravnost. Jedan od prioriteta ciljeva ove Platforme je formiranje radne grupe pod nazivom „Koordinisana reakcija zajednice (KRZ)“ kako bi se stvorila mogućnost podizanja svijesti o zakonu protiv nasilja u porodici i o zakonu o rodnoj ravnopravnosti i institucionalnim mehanizmima koji omogućavaju rodnu ravnopravnost u zajednici.

Sastav KRZ čine opštinski službenici i službenica u Kancelariji za rodnu ravnopravnost, službenici gradske policije, predstavnici neprofitnih organizacija koje se bave zaštitom prava žena i djevojaka i drugih grupa, socijalnih službi Opštine Drač, tužilaštva, suda, službenik za zaštitu djece u Opštini Drač i specijalista za nastavno – obrazovni sistem, specijalista za zdravstvenu zaštitu, predstavnik Zavoda za zapošljavanje grada Drača, žrtve nasilja u porodici koje bi podijelile svoje iskustvo, kao i predstavnici vjerskih zajednica iz grada Drača.

Uspjesi i postignuća:

Opština je finansijski podržala rad Kancelarije za rodnu ravnopravnost i borbu protiv nasilja u porodici u Draču (posredstvom pomoći prilikom štampanja brošura, vođenja različitih vidova kampanji za podizanje svijesti u saradnji sa organizacijama civilnog društva i dr.). Ova opština je izdvojila određeni fond za onu kategoriju žena koje ne mogu postati dio šeme ekonomske podrške, i zahvaljujući postojanju ovog fonda, trenutno se pomažu žene koje vode svoje porodice, udovice, samohrane majke, stare i nemoćne žene, romkinje i egipćanke, i dr.

Opština, posredstvom Opštinskog centra „Danas za budućnost“, koji se bavi slučajevima nasilja u porodici, nudi besplatne usluge: prijavljivanja slučajeva nasilja u porodici putem telefonske linije koja je aktivna 24 sata dnevno; psiho – emocionalne pomoći; pravne pomoći za prijavljene slučajeve nasilja u porodici i pomoć i asistenciju psihologa ili, u slučaju potrebe, i samog transporta.

U nastavku svog rada, Kancelarija će, u saradnji sa lokalnim akterima, neprofitnim organizacijama i drugima, organizovati aktivnosti podizanja nivoa svijesti i senzibilizacije o problemima koji se tiču rodne ravnopravnosti i nasilja u porodici.

Opština Vau Dejes

NAZIV AKTIVNOSTI: “Učešće u budžetiranju”

Podnosioci inicijative: Opština Vau i Dejes

Opština Vau i Dejes od 2008. godine realizuje izradu budžeta uz uključivanje zajednice, zainteresovanih grupa, ostalih institucija i organizacija civilnog društva u proces donošenja odluka. Ovo se omogućava kroz organizaciju konsultativnih sastanaka koji se realizuju tokom mjeseca juna, a na kojima učestvuju predstavnici zajednice, tj. 8 sela i 10 naselja ove opštine. Ovim sastancima prisustvuje ukupno 150 do 200 građana. Predstavnici sela, glavni administrator grada i odbornici su aktivno prisutni na svakom sastanku. Svim sastancima, naročito onima koji se održavaju u gradskim naseljima, prisustvuju i žene, naročito mlade, aktivne intelektualke, koje daju izuzetno vrijedna mišljenja. Stanovnici, zainteresovane grupe i civilno društvo tokom ovih rasprava izražavaju svoje zahtjeve, potrebe i prioritete koje, po njihovom mišljenju, opštinski predstavnici i službenici moraju cijeniti. Izbor i sastavljanje liste sa potrebama i prioritetima koji se uključuju u godišnji budžet radi se na kraju, imajući u vidu sljedećih 5 kriterijuma:

- Ciljeve Strategije razvoja i Plana uređenja grada;
- Usvojene prioritete Skupštine opštine na početku svake kalendarske godine;
- Interese zajednice vezane za konkretnu investiciju;
- Raspoređenost investicija na osnovu izmirivanja poreskih i drugih obaveza, ne zanemarujući i sela koja nemaju prihode, ali čiji se stanovnici suočavaju sa životnim problemima;
- Predizborna obećanja.

U proces izbora se uključuje i radna grupa koju određuje predsjednik opštine, kao i skupštinski odbori, prvenstveno skupštinski odbor za ekonomiju. Nakon što se budžet usvoji na sjednici Skupštine opštine, opštinski službenici i predsjednik opštine o tome obavještavaju zajednicu na posebnim sastancima sa različitim zainteresovanim grupama, na otvorenim sjednicama koje se registruju i prenose posredstvom lokalnih medija, kao i putem informativnih materijala. Nakon određivanja prioriteta i usvajanja godišnjeg budžeta, predsjednik opštine i opštinski službenici prate, korak po korak, proces implementacije odobrenih projekata sve do njihove potpune realizacije. Skupština opštine se neprestano obavještava o fazama realizacije projekata i ima nadzornu ulogu tokom faze implementacije usvojenih projekata. Građani se periodično obavještavaju o procesu izvođenja projekata posredstvom „grafikona za informisanje javnosti“ koji se usvaja početkom godine.

Opština Dajč

NAZIV AKTIVNOSTI: “ One stop shop – Jednošalterska kancelarija ”

Podnosioci inicijative: Opština Dajč, Program za lokalni razvoj i decentralizaciju

Osnovni cilj inicijative za formiranje i funkcionisanje One stop shop-a je poboljšanje usluga koje se pružaju građanima. Nedostatak informaciono – komunikacione strukture u opštini Dajč je uti-

cao da se građani po nekoliko puta obraćaju povodom istog zahtjeva, pa se na taj način povećavalo nezadovoljstvo građana načinom na koji opštinska uprava pruža usluge. Metodologija organizacije rada na individualan način je uticao na stvaranje poteškoća i nemogućnost efikasnog rješavanja po zahtjevima/žalbama građana, a na taj način produžavajući vrijeme potrebno za pružanje usluga. Nedostatak mehanizama za pružanje brzih i kvalitetnih informacija uticali su na to da rad lokalne uprave ne bude transparentan za zajednicu.

Ovakvo stanje i želja službenika da na što bolji način obave svoje zadatke prema građanima, uticalo je da se preduzmu koraci za uspostavljanje One stop shop-a, kao efikasnog rješenja za ovakve probleme. Jednošalterska kancelarija – One stop shop u opštini Dajč funkcioniše od maja 2009. godine pa do danas, na osnovu usvojenog pravilnika, i od svog nastanka kvalitetno ispunjava sve predviđene ciljeve.

Kancelarija funkcioniše sa 5 šaltera koji pružaju posebne usluge, kao što su:

1. Informacije – Regstruje zahtjeve – žalbe posredstvom modula instaliranih pri kancelariji, informiše i podiže svijest građana u vezi različitih pitanja, priprema i objavljuje informativne brošure, kao i brošure za podizanje svijesti, i dr.;
2. Savjetodavni – Na ovom šalteru pružaju savjete odgovorni za pojedine kancelarije, a prema unaprijed određenom i objavljenom rasporedu i satnici;
3. Takse – Na ovom šalteru građani i privredni subjekti mogu dobiti informacije o svojim fiskalnim obavezama;
4. Trezor;
5. Pristup javnosti – Samouslužni računar gdje građani sami mogu dobiti različite informacije koje su im od interesa, kao što su, na primjer, legislativa i pravilnici vezani za specifična pitanja, podaci i statistika iz državnih institucija, kao i nevladinih organizacija, i dr.

Kako bi se imao uvid u rad kancelarije, implementira se projekat monitoringa, posredstvom upitnika koje popunjavaju građani različite starosti, a koji su korisnici usluga opštine Dajč, prije i tokom funkcionisanja One stop shop-a. Rezultati dobijeni analizom odgovora na upitnik pokazuju pozitivan uticaj koji je imalo uspostavljanje ovakve kancelarije i osjetno poboljšanje pružanja usluga prema građanima.

Opština Elbasan

NAZIV AKTIVNOSTI: “Učešće u budžetiranju u opštini Elbasan”

Podnosioci inicijative: Opština Elbasan, UN Women

Prije nekoliko godina opština Elbasan je pokušala da na što bolji način odgovori potrebama i interesima svojih građana. Uspjelo se doći do mnogih pozitivnih promjena, naročito tokom posljednjih par godina, a sve zahvaljujući volji i spremnosti zaposlenih u opštini da sarađuju sa zajednicom Elbasana. Opština prati jedno jednostavno načelo: da bude na usluzi svim građanima, bez obzira na njihov socijalni i ekonomski položaj, pol, vjeru ili političko ubjeđenje.

Učešće u budžetiranju je inicijativa koju je opština predstavila tokom 2004. godine, sa ciljem da se pojača pristup i učešće u radu lokalne uprave u Elbasanu. Učešće u budžetiranju je metoda posredstvom koje žene i muškarci utiču na proces donošenja odluka i na raspodjelu javnih sredstava kako bi u što većoj mjeri bili predstavljeni zahtjevi i prioriteti zajednice. Na taj način opština Elbasan u

popunosti sprovodi odredbe Zakona br. 8652 „O organizaciji i funkcionisanju lokalnih uprava”, koji obavezuje jedinice lokalne uprave i odgovarajuće skupštine da održavaju javne konsultacije prije nego što usvoje lokalni budžet.

Primjena rodne ravnopravnosti u procesu učešća u budžetiranju

Tokom realizacije prve faze ovog procesa, različiti subjekti su posebno istakli da se procenat žena koje učestvuju na sastancima kreće između 15 i 20 odsto. Ovo je dovelo do određivanja prioriternih pitanja koja često nisu sagledavala specifične potrebe i probleme žena. „Bilo je naselja u kojima su žene, tokom sastanaka, ukazivale na određene probleme i pitanja, ali se njihov problemi nisu razmatrali zbog malog broja žena koje su mogle glasati za svoje prioritete“: izjavio je jedan od učesnika na jednom od sastanaka koji su se održali u naselju ovog grada. Podjednako učešće žena i muškaraca u procesu donošenja političkih odluka je osnovni preduslov za dobro upravljanje. Ipak, i pored toga, nivo učešća žena u javnim i političkim procedurama u Elbasanu varira. Na primjer, žene čine oko 47 procenata opštinske administracije, a 36 procenata od njih u ovom trneutku se nalazi na upravljačkim pozicijama, uključujući tu i pozicije direktorki odjeljenja. Međutim, broj žena koje su izabrane da budu odbornice u Skupštini opštine je i dalje mnogo nizak – žene predstavljaju samo 15.5 procenata trenutnog saziva Skupštine i nijedna žena nema upravljačku poziciju u ovom skupštinskom sazivu. Žene često ne učestvuju u procesima kreiranja javnih socio – ekonomskih politika, a i onda kada učestvuju, njihovim se potrebama ne pridaje velika važnost. Nisko učešće žena tokom prve faze učešća u budžetiranju je izuzetno zabrinulo službenike zaposlene u opštini Elbasan. Muškarci i žene imaju potrebu i koriste sredinu u kojoj se nalaze na različite načine. Velike su i značajne razlike u njihovim prioritetima.

Opštinski službenici su shvatili da će primjena rodne ravnopravnosti u procesu učešća u budžetiranju biti od velike pomoći u identifikaciji i rješavanju socio – ekonomskih odnosa među polovima, niskom stepenu socijalne uključenosti, kao i različitih potreba i praksi za koje su potrebne usluge koje koriste i muškarci i žene. Rezultati su pokazali potrebu za ujednačeno učešće, kako žena, tako i muškaraca, kako bi se razvile lokalne politike i usluge i kako bi se harmonizovali izvori koji jednako odgovoraju zadovoljavanju potreba i žena i muškaraca. Usljedilo je zatim partnerstvo koje je opština sklopila sa UN Women radi pospješivanja učešća žena u budžetiranju i uključivanju rodne perspektive u proces učešća u budžetiranju.

Tokom druge faze procesa učešća u budžetiranju, koja je započela tokom 2008. godine, opština je predstavila potpuno novu dimenziju u ovom procesu, aktivno uključivši grupe žena. Uz podršku UN Women-a opštinska uprava je sklopila partnerstvo sa dvije lokalne organizacije koje se bave pitanjima koja su od interesa za žene, a radi sprovođenja rodne analize učešća u budžetiranju na početku procesa. Ovo je pomoglo da se identifikuju osnovne problematične tačke u vezi učešća muškaraca i žena, a poslužilo je da pruži podatke i o načinu na koji su javni troškovi na različite načine bili od koristi za muškarce i žene. Nakon ove analize započele su aktivnosti uz učešće u budžetiranju sa predstavnicima opštine kojima su ti podaci bili od koristi kako bi bolje razumjeli na koji način da projekat bude što otvoreniji za žene.

Proces učešća u budžetiranju u suštini traje 45 dana i njime upravljaju opštinski službenici. Grad se dijeli na 23 naselja, u kojima se održavaju sastanci sa građanima. Kako bi se povećalo učešće zajednice na sastancima koji se organizuju za učešće u budžetiranju, opština šalje javni poziv posredstvom lokalnih medija. Takođe, brošure sa informacijama vezanim za datum, vrijeme i mjesto održavanja sastanaka se dijele u velikom broju po svim naseljima, imajući u vidu da se posebno ove brošure dijele

i na mjestima gdje je pojačano kretanje žena. Građani se, takođe, pozivaju i posredstvom obavještenja koja se dijele od vrata do vrata ili putem telefona, a pozive vrše opštinski službenici i namještenici.

Organizacije koje pomažu opštini su u prethodnoj fazi procesa organizovale pripremne sastanke sa građanima, kako bi pripremili žene da na što bolji način tokom zvaničnih sastanaka iskažu svoje probleme. Štaviše, održavani su treninzi za službenike opštinske uprave zadužene za upravljanje procesom učešća u budžetiranju na temu kako da ohrabre aktivno učešće žena i ostalih grupa kojima je potrebna pomoć. Zahvaljujući ovakvim pripremnim aktivnostima koje su sprovodile lokalne organizacije, u budžetiranju je, tokom 2010. godine, učestvovalo 569 žena od ukupno 1241 prisutnih građana (45 procenata), a bile su zastupljene iz različitih marginalizovanih grupa, kao što su majke sa djecom sa smetnjama u razvoju, razvedene žene, žrtve nasilja u porodici i žene iz romske zajednice.

U svakom naselju su građani raspravljali i odlučivali o prioritetnim pitanjima za njihovu zajednicu. Putem glasačkog procesa se po jedan komesar – predstavnik svakog od 23 naselja – određuje za člana Komisije za budžetiranje.

Učešće u budžetiranju za 2010. godinu je dostiglo kulminaciju po pitanju zastupljenosti žena kao komesara – bilo ih je 11 od 23 komesara, ili 8 više nego što ih je bilo 2008. godine. Ovih 11 žena komesara su glasale u Centralnoj komisiji, na taj način ojačavajući snagu žena u procesu donošenja odluka i određivanja prioritetnih pitanja koja su se predlagala Skupštini opštine. Ova prioritetna pitanja su kasnije predstavljena Skupštini opštine, gdje se održavala rasprava o budžetu. Imajući u vidu da su sjednice bile otvorene za javnost, to je predstavljalo dodatnu mogućnost za muškarce i žene Elbasana da učestvuju i da vrše nadgledanje cjelokupnog procesa. Učešće u budžetiranju je poslužilo, takođe, da podigne svijest i razumijevanje kod službenika opštinske uprave o socio – ekonomskoj situaciji u gradu i u svakom naselju posebno, kao i da ih pripremi da zatraže od samih građana mišljenje i ocjenu o uslugama koje opština nudi. Ovaj proces budžetiranja je pretvoren u praktičan pristup za uspostavljanje direktnog kontakta sa građanima Elbasana.

Uz podršku organizacije UN Women, Opština Elbasan je uspostavila održivi rodno senzitivni model učešća u budžetiranju, koji se sastoji od sljedećeg:

- Podizanja kapaciteta i povećanja senzibiliteta žena i muškaraca kako bi se omogućilo njihovo učešće u budžetiranju na svim nivoima (uz pomoć podrške lokalnih organizacija);
- Treninga orijentisanih prema senibilizaciji i izgradnji povjerenja podršci učešća žena na nivou grada (uz pomoć podrške lokalnih organizacija);
- Podizanje kapaciteta opštinskih službenika, odabranih odbornika i zajednice, za pitanja rodne ravnopravnosti u procesima učešća i pružanja usluga (uz pomoć eksperata);
- Postizanje rodne ravnoteže u svim fazama procesa učešća u budžetiranju; a u slučajevima izražene neravnoteže pronalaženje mehanizama kao što su rodne kvote i dr. za uspostavljanje ravnoteže;
- Kontrolisanje da li se učešćem u budžetiranju omogućava rodna ravnoteža i da li se procesom zadovoljavaju potrebe muškaraca i žena (lokalne organizacije i opština).

Rezultati inicijative: Uvećanje prisustva žena u procesu učešća u budžetiranju

Kao rezultat saradnje između UN Women i lokalnih organizacija civilnog društva, nivo učešća žena je porastao na 40 i 50 procenata. Žene sada uviđaju da učešće u budžetiranju predstavlja mogućnost putem koje se utiče na odlučivanje o opštinskom budžetu. 2009. godine je prisustvo žena u učešću

u budžetiranju uticalo da se poveća finansiranje rodno senitivnih mini – projekata sa 14 (koliko ih je bilo 2007. godine) na 24. Raspoloživi opštinski izvori kojima se podržava rodna ravnopravnost su bili 4 puta veći u odnosu na prethodnu godinu. Uz podršku UN Women, iz godine u godinu se povećava broj aktivnih žena u procesu učešća u budžetiranju (od 10 do 30 procenata tokom 2009. godine, do 45 procenata tokom 2011. godine), kao i broj žena koje su izabrane za odbornice u Skupštini opštine (tek 3 ih je bilo 2009. i 2010. godine, a 11 tokom 2011. godine). Broj odobrenih projekata koji se odnose i na potrebe žena je takođe u porastu.

Centar mladih “Nova epoha” – Fier

NAZIV AKTIVNOSTI: „Formiranje multifunkcionalnog centra za mlade Fieru”

Podnosioci inicijative: Nefitna organizacija “Nova epoha” i Oština Fier

Mladi su izuzetno značajna komponenta društvenog razvoja, snaga koja upravlja političkim, ekonomskim i socijalnim reformama jedne države. Mogućnost angažovanja mladih, putem jačanja njihove uloge u javnom životu i upravi, pokazuje stepen demokratije u institucijama i uopšte u javnom životu.

Organizacija „Nova epoha“ radi sa mladima i za mlade. Njeni članovi su mladi iz grada Fiera starosti između 14 i 29 godina. Nefitna organizacija je osnovana 2005. godine radi zadovoljavanja potreba mladih po pitanju samoorganizovanja i kako bi postali aktivni dio zajednice. „Nova epoha“ vjeruje da mladi imaju snagu da budu nosioci promjena u društvu. Cilj organizacije je da pomogne i olakša proces socijalnih promjena, razvoj, demokratski napredak i poboljšanje života zajednice putem saradnje sa mladima. Centar djeluje u Fieru, a ostvaruje partnerstvo sa lokalnom upravom i ostalim organizacijama iz regiona i šire. Imajući u vidu nimalo povoljnu situaciju za učešće i predstavljanje mladih u javnom životu grada, organizacija mladih „Nova epoha“ iz Fiera je preduzela kampanju putem koje je naglasila probleme mladih u ovom gradu, kako bi se pojačao glas mladih i kako bi se zatražilo odgovornije i transparentnije upravljanje, i kako bi se povećalo učešće mladih u procesu donošenja odluka.

Ova inicijativa je realizovana u okviru lokalnih izbora 2007. godine, a u okviru koje su Partneri-Albanija, u okviru programa Demokratija i upravljanje u Albaniji, u sedam gradova Albanije podržali grupe civilnog društva koje su organizovale kampanje zastupanja pod motom „Ja podržavam dobro upravljanje“. Organizacija “Nova epoha” iz Fiera je bila jedna od podržanih organizacija.

Inicijativa se sastojala od sljedećih glavnih komponenti:

- 2006 – Stvaranje grupe aktivnih mladih. (P. R.F.);
- 2006 -2007 – Treninzi i sastanci za odabir pitanja;
- 2007 – Izrada predizborne kampanje, tokom koje se posebna pažnja posvetila promotivnoj kampanji inicijative i senzibilizacije radi ujedinjenja sa ostalim akterima i povećanje interesovanja među građanima (televizijski spotovi, poster, flajeri, baneri);
- 2007 – Pojedinačni sastanci i forumi sa kandidatima za predsjednika opštine;
- Ugovor o angažovanju za podršku pitanja mladih sa svim kandidatima za predsjednika opštine;

- 2007 – 2008 – Nadgledanje pitanja problematike mladih namon izbora / sastanak sa predsjednikom opštine i lokalnim funkcionerima, debate na lokalnoj televiziji i dr.;

Kao rezultat napora uloženi u zastupanje i lobiranje mladih angažovanih u neprofitnoj organizaciji „Nova epoha“ i koalicije koju je ona koordinisala, podignut je Centar mladih u prostorijama koje je opština ponudila, i preduzete su aktivnosti za ostvarivanje saradnje u vezi sa pripremom Strategije za mlade za područje grada Fier, što je bilo obećanje koje je dato u prisustvu medija i članova organizacije „Nova epoha“.

Izrada Strategije za mlade za područje grada Fier je predstavljalo izuzetno moćno sredstvo koje bi podiglo stepen učešća mladih i njihovog doprinosa u procesu donošenja odluka na lokalnom nivou. Izrada ove strategije je ostvarena u okviru projekta „Mladi u procesu donošenja odluka – više mogućnosti, više izbora“.

Nakon što je izabran za predsjednika opštine, 2007. godine, i nakon podsjećanja od „Nove epohe“ na njegovo predizborno obećanje, gospodin Baftjar Zečaj je preduzeo konkretne mjere za ispunjenje obećanog. Formirana je radna grupa u kojoj su učestvovali predstavnici opštine i članovi „Nove epohe“, i nakon višemjesečnog rada izrađen je nacrt, pa finalna verzija „Strategije za mlade za područje grada Fier“, koju je usvojila Skupština opštine i koja predstavlja zvanični pozitivno – pravni dokument. Tokom izrade ovog dokumenta, organizaciju „Nova epoha“ je podržavala ekspertkinja iz Partnera-Albanija, u svim fazama, od izrade nacrtu pa sve do izrade finalne verzije dokumenta. Izuzev usvajanja Strategije za mlade za područje grada Fier, centar mladih „Nova epoha“, u saradnji sa opštinom, formirao je aktivnu grupu mladih, koja je funkcionisala pri opštini kao savjetodavna grupa za pitanja mladih, zatim su izradili lokalni akcioni plan za mlade i stvorili prostor za realizaciju godišnjeg učešća u budžetiranju za mlade.

Najnovije postignuće neprofitne organizacije „Nova epoha“ tokom 2013. godine, nakon duge kampanje zastupanja i lobiranja, predstavlja izgradnja novih prostorija za multifunkcionalni centar za mlade u Fieru, uz podršku i doprinos Opštine Fier, a koji će služiti svim mladim ljudima za organizaciju različitih aktivnosti, podizanje kapaciteta, rekreativne aktivnosti, otvorene debate i forume i dr. Organizacija i njeni aktivisti nastavljaju rad na lobiranju za primjenu akcionog plana, kao jednog od prioriternih pitanja koje će dati veliki prostor mladima za zaposlenje, treninge, stručno usavršavanje, socijalnu koheziju, i dr.

4. PREPORUKE ZA UNAPRIJEĐENJE SARADNJE IZMEĐU CIVILNOG DRUŠTVA I LOKALNIH SAMOUPRAVA U CRNOJ GORI I ALBANIJI

- Neophodno je donošenje izmjena i dopuna pravnih propisa kojima su regulisani mehanizmi građanskog učešća u Albaniji, u skladu sa međunarodno pravnim standardima, kao i sa dobrom regionalnom praksom. Izmjenama i dopunama pravnog okvira treba na cjeloviti način urediti uslove za korišćenje mehanizama građanskog učešća, obaveze lokalnih organa i rokove njihovog postupanja;
- Inicirati uvođenje obaveze za opštine u Albaniji da odrede u svojim budžetima budžetsku liniju koja će se odnositi na raspodjelu sredstva za finansiranje projekata NVO;
- Uskladiti Odluku o kriterijumima, načinu i postupku raspodjele sredstva NVO, Odluku o načinu učešća lokalnog stanovništva, kao i Poslovnik o radu Skupštine u većini crnogorskih opština sa rješenjima sadržanim u Modelu Odluke o kriterijumima, načinu i postupku raspodjele sredstva NVO, Odluke o načinu učešća lokalnog stanovništva, kao i Poslovnika o radu Skupštine (Modele ovih odluka pripremila je Zajednica opština u saradnji sa Ministarstvom unutrašnjih poslova i CRNVO-om uz finansijsku podršku OEBS-a);
- Donijeti Odluku o osnivanju Savjeta za saradnju sa nevladinim organizacijama, kao i Sporazum o saradnji Skupštine opštine sa nevladinim organizacijama (u skladu sa Modelima odluka koje su pripremili Zajednica opština, MUP i CRNVO) u većini crnogorskih opština;
- Obezbijediti uslove za efikasniji rad kontakt osoba za saradnju sa NVO u organima lokalne uprave propisivanjem vršenja poslova saradnje pravilnikom o organizaciji i sistematizaciji – Crna Gora;
- Obezbijediti primjenu usvojenih zakonskih rješenja, kao i lokalnih akata kojima je regulisana saradnja civilnog sektora i lokalne samouprave – Crna Gora i Albanija;
- Organizovati obuke za zaposlene u lokalnim administracijama –Crna Gora i Albanija;
- Organizovati predavanja, tribine, okrugle stolove u cilju konstantne edukacije i podsticanja građana i NVO na veće korišćenje postojećih mehanizama za građansko učešće u donošenju odluka - Crna Gora i Albanija;
- Organizovati obuke za kontakt osobe za saradnju sa NVO na temu primjena propisa kojima je regulisano učešće građana i nevladinih organizacija u donošenju i implementaciji odluka na lokalnom nivou – Crna Gora i Albanija;
- Unaprijediti poreski status OCD kroz odgovarajuće izmjene u Zakonu o porezu na dobit pravnih lica, kojima bi se proširila lista djelatnosti u opšte korisne svrhe, za čije izdvajanje privredna društva i drugi pravni subjekti uživaju poreske olakšice - Crna Gora i Albanija;

- Unaprijediti kapacitete nevladinih organizacija za kvalifikovano učešće u procesima formiranja i primjene javnih politika – Crna Gora i Albanija;
- Unaprijediti znanje nevladinih organizacija o prednostima različitih oblika funkcionalnih koalicija i platformi i na lokalnom i nacionalnom nivou koje bi se sistemski bavile zagovaranjem kod nosioca javnih politika- Crna Gora i Albanija .

5. IZVORI I LITERATURA

Korišćena literatura:

- Centar za razvoj nevladinih organizacija, Učešće građana u procesu izrade i primjene javnih politika u Crnoj Gori, 2010.godina
- Miluša Žugić, Priručnik za građane o mehanizmima učešća u procesu odlučivanja na lokalnom nivou
- Zajednica opština Crne Gore, Priručnik za specifičan modul-Jaćanje odgovornosti i transparentnosti na lokalnom nivou u Crnoj Gori,
- USAID Projekat održivog lokalnog razvoja, Važno je učestvovati, Priručnik za učešće javnosti na lokalnom nivou, Beograd 2011.godina
- Dahl, Robert, Polyarchy: Participation and Opposition. New Haven: Yale University Press, 1971
- Arnstein, Sherry R. "A Ladder of Citizen Participation," Journal of the American Planning Association, Vol. 35, No. 4, July 1969, pp. 216-224

Korisne internet stranice:

- Internet stranica Zajednice opština Crne Gore na kojoj je objavljena publikacija „Primjeri dobre prakse u lokalnoj samoupravi u Crnoj Gori 2012. godine <http://www.uom.co.me/?-cat=6>
- Ustav Republike Albanije http://www.parlament.al/web/Kushtetuta_e_Republikes_se_Shqiperise_e_perditesuar_1150_1.php
- Zakon o neprofitnim organizacijama Albanije <http://www.partnersalbania.org/skedaret/1233137481-NGOalb.pdf>
- Zakon o slobodnom pristupu informacijama <http://www.qpz.gov.al/doc.jsp?doc=docs/Ligj%20Nr%208503%20Dat%C3%AB%2030-06-1999.htm>
- Kancelarija Ombudusmana Albanije http://www.avokatipopullit.gov.al/?page_id=548
- Zakon o organizaciji i načinu funkcionisanja lokalne samouprave http://www.moi.gov.al/drupal1/qeverisja/qeverisja_vendore.pdf
- Rowe and Frewer (2005) Science Technology Human Values Spring 2005 vol. 30 no. 2 251 <http://tacso.org/doc/doc0054.pdf>
- http://www.parlament.al/web/Kushtetuta_e_Republikes_se_Shqiperise_e_perditesuar_1150_1.php
- <http://www.partnersalbania.org/skedaret/1233137481-NGOalb.pdf>
- NGOs Sustainability Index 2010 – USAID
www.tatime.gov.al
http://www.qpz.gov.al/botime/fletore_zyrtare/2008/PDF-2008/64-2008.pdf
- http://www.tatime.gov.al/gdt/df_docum Zakon br. 8410, od dana 30.09.1998. godine, "O javnim i privatnim radio i televizijskim stanicama u Republici Albaniji
- <http://www.qpz.gov.al/doc.jsp?doc=docs/Ligj%20Nr%208503%20Dat%C3%AB%2030-06-1999.htm>
- http://www.avokatipopullit.gov.al/?page_id=548
- http://www.moi.gov.al/drupal1/qeverisja/qeverisja_vendore.pdf

Nacionalno zakonodavstvo:

- Ustav Crne Gore Ustav Crne Gore (“Sl.list Crne Gore”,br. 01/07 od 25.10.2007);
- Zakon o lokalnoj samoupravi („Sl. list RCG”, br. 42/03, 28/04, 75/05, 13/06, „Sl. list Crne Gore”, br. 88/09, 03/10 i 38/12);
- Zakon o slobodnom pristupu informacijama („Službeni list Crne Gore, broj 44/2012” od 9.8.2012. god.);
- Zakon o referendumu (“Sl. list RCG”, br. 9/01):
- Ustav Republike Albanije
- Zakon o slobodnom pristupu informacijama
- Zakon o neprofitnim organizacijama Albanije
- Zakon o organizaciji i načinu funkcionisanja lokalne samouprave

Evropsko zakonodavstvo:

- Evropska povelja o lokalnoj samoupravi <http://www.uom.co.me/wp-content/uploads/2010/05/Evropska-povelja-o-lokalnoj-samoupravi.pdf>;
- Zakon o neprofitnim organizacijama Albanije

CIP – Каталогизација у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње

ISBN 978-86-85579-41-7

COBISS.CG-ID 22601232

ISBN 978-86-85579-41-7

9 788685 579417 >